

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для організації практичних занять та самостійної роботи
студентів спеціальності 051 Економіка

Полтава
2021

УДК 502(504(075.8))

Е-45

Рекомендовано до видання ученою радою університету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка 25 листопада 2021 р., протокол № 5.

Рецензенти

Р. І. Шаравара, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри правознавства та фінансів, перший заступник директора з науково-педагогічної роботи Полтавського інституту економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»;

Ю. М. Попова, директорка КУ «Агенція місцевого розвитку територіальних громад Полтавського району», кандидат економічних наук.

Е-45 Економічний аналіз : навч.-метод. посіб. для організації практичних занять та самостійної роботи студ. спец. 051 Економіка / уклад. : Б. О. Шевченко, С. В. Степаненко, Т. А. Непокупна, О. Є.Сакало, Л. І. Яковенко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. – 120 с.

Навчально-методичний посібник підготовлено на основі програми курсу «Економічний аналіз», містить навчальну програму курсу, структуру навчальної дисципліни, питання для обговорення на практичних заняттях, питання для самостійного опрацювання студентами необхідного матеріалу, практичні завдання, структурно-логічні схеми, список рекомендованої літератури. До кожної теми додається словник-довідник основних термінів і понять, що використовуються при вивченні дисципліни «Економічний аналіз».

Для студентів спеціальності 051 Економіка, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, денної та заочної форми навчання.

УДК 502(504(075.8))

© Б. О. Шевченко, С. В. Степаненко,
Т. А. Непокупна, Л. І. Яковенко,
О. Є. Сакало, 2021 рік
© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	12
ФОРМИ КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ	14
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	15
ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	17
ТЕМА 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	26
ТЕМА 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ АНАЛІЗУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	37
ТЕМА 4. АНАЛІЗ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	43
ТЕМА 5. АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	51
ТЕМА 6. АНАЛІЗ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ	58
ТЕМА 7. АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ, ВИКОНАННЯ РОБІТ, НАДАННЯ ПОСЛУГ	65
ТЕМА 8. АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ	71
ТЕМА 9. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (ТОВАРІВ, РОБІТ, ПОСЛУГ)	83
ТЕМА 10. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ	89
ТЕМА 11. АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ	97
ТЕМА 12. ПОШУК РЕЗЕРВІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ І РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	107
ДОДАТКИ	109

ВСТУП

Стратегічні напрями розвитку вітчизняної економіки та підприємницького середовища потребують використання методологічного інструментарію щодо проведення детального аналізу ситуацій в економічній, фінансовій, аудиторській, бухгалтерській, маркетинговій та управлінській сферах діяльності. Економічний аналіз є фундаментальною основою такого інструментарію, а його методи та прийоми забезпечують якісну оцінку тенденцій розвитку суспільних явищ та процесів, кількісного та якісного вимірювання причинно-наслідкових зв'язків, їх застосування відповідно до цілей управління.

Сучасні знання з основ економічного аналізу є запорукою формування важливих компетентностей фахівців, здатних розробляти план та програму аналітичної роботи на підприємстві; застосовувати сукупність прийомів і способів дослідження; визначати систему синтетичних та аналітичних показників для характеристики об'єкту аналізу; здійснювати перевірку достовірності, повноти і вірогідності звітних даних; виявляти взаємодіючі фактори і обчислювати їх вплив на зміну величини показників; виявляти невикористані можливості (перспективні резерви) підвищення ефективності діяльності.

Зростання впливу аналітичної інформації на ефективність управління підприємствами значно розширює і поглиблює завдання аналізу їх діяльності. Відбувається перегляд деяких традиційних підходів до його методик з урахуванням вимог сучасних трансформацій. Виникли нові аналітичні завдання, такі як аналіз стану зовнішнього середовища суб'єкта господарювання, його конкурентоспроможності та стратегічного потенціалу. Не менш актуальним є тісний взаємозв'язок економічного аналізу з функціями маркетингу і стратегічного менеджменту. Такі виклики сучасності вплинули на формування змісту посібника, який включає: цілі і плани практичних занять, ключові терміни і поняття, структурно-логічні схеми, питання для самоконтролю, завдання для практичних занять, список літератури.

Запропонований навчально-методичний посібник, підготовлений на сучасному рівні є корисним для студентів економічних спеціальностей. При його розробці був узагальнений досвід фахівців з економічного аналізу, який знайшов висвітлення у напрацюваннях минулих періодів.

Автори сподіваються, що розроблений навчально-методичний посібник допоможе студентам оволодіти методикою економічного аналізу і застосовувати отримані знання у практичній діяльності.

Автори висловлюють вдячність рецензентам за слушні зауваження та побажання.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни: формування у студентів системи теоретичних знань, вмінь та навичок практичної роботи з аналізу виробничої й фінансово-комерційної діяльності підприємства, які дозволили б їм найкращим чином досягти економічних цілей виробництва – одержання високих прибутків у результаті виявлення резервів виробництва й розробки заходів щодо їх реалізації, вибору найбільш оптимальних рішень на перспективу.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: економічна теорія, мікроекономіка, фінанси, економетрика, економіка підприємства, бухгалтерський облік і аудит.

Очікувані результати навчання з дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

1. Використовувати різні методи економічного аналізу, обирати конкретні прийоми для аналізу окремих показників господарської діяльності з урахуванням їх особливостей і галузі використання.
2. Визначати перелік питань і показників, що забезпечують повноту аналізу й оцінки окремих напрямів і сфер діяльності підприємства.
3. Здійснювати аналіз господарської діяльності окремих підрозділів підприємства, обирати показники й напрями аналізу з точки зору їх наступності з узагальнюючими показниками щодо підприємства в цілому.
4. Збирати й обробляти необхідну інформацію для аналізу господарської діяльності, перевіряти достовірність джерел інформації.
5. Планувати виконання й контроль аналітичних робіт на підприємстві.
6. Аналізувати виробництво продукції (товарів, робіт, послуг), виконання плану з асортименту продукції, що виготовляється, оцінювати вплив їх зміни на економічні показники роботи підприємства.
7. Володіти навичками застосування автоматизованих інформаційних технологій.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студент має повні, глибокі знання дисципліни, вміє робити висновки, узагальнення, знаходити інформацію та аналізувати її, самостійно користуватися різними джерелами інформації, ставити і розв'язувати проблемні завдання, дискутувати, відстоювати власну думку. Студент демонструє високий рівень досягнень кожного із запланованих результатів, що засвідчує готовність до подальшого навчання, а саме: визначає основні категорії дисципліни «Економічний аналіз», використовує різні методи економічного аналізу, обирати конкретні прийоми для аналізу окремих показників

	господарської діяльності з урахуванням їх особливостей і галузі використання; визначає перелік питань і показників, що забезпечують повноту аналізу й оцінки окремих напрямів і сфер діяльності підприємства; здійснює аналіз господарської діяльності окремих підрозділів підприємства, обирати показники й напрями аналізу з точки зору їх наступності з узагальнюючими показниками щодо підприємства в цілому; збирає й обробляє необхідну інформацію для аналізу господарської діяльності, перевіряє достовірність джерел інформації; планує виконання й контроль аналітичних робіт на підприємстві; аналізує виробництво продукції (товарів, робіт, послуг), виконання плану з асортименту продукції, що виготовляється, оцінює вплив їх зміни на економічні показники роботи підприємства; володіє навичками застосування автоматизованих інформаційних технологій
75-89	Студент правильно відтворює навчальний матеріал, має базові теоретичні знання з дисципліни, вміє наводити приклади на підтвердження певних думок. Студент демонструє достатній рівень досягнень за запланованими результатами, а саме: демонструє високий рівень сформованості професійних компетенцій; без помилок відтворює зміст теми, наводячи власні приклади; вірно розкриває суть явищ і процесів; відповідає на поставленні запитання допускаючи один-два недоліки, незначне порушення логіки та послідовності міркувань, які виправляє самостійно
60-74	Студент з допомогою викладача відтворює основний навчальний матеріал, здатен з помилками й неточностями дати визначення понять, вміє на елементарному рівні аналізувати основні терміни та теоретичні положення дисципліни. Студент демонструє задовільний рівень досягнень за запланованими результатами, а саме: демонструє достатній рівень сформованості професійних компетенцій; відтворює зміст теми, наводячи приклади; відтворює зміст явищ і процесів не розкриваючи їх суті; відповідає на поставленні запитання, допускаючи один-два недоліки, незначні порушення логіки та послідовності міркувань, які виправляє після зауваження екзаменатора; не виявляє зв'язки між елементами відтвореного матеріалу чи невдало ілюструє його власними прикладами
35-59	Студент відтворює частину навчального матеріалу, з допомогою дає відповіді на запитання та називає основні положення дисципліни. Студент демонструє незадовільний рівень досягнень за запланованими результатами, а саме: демонструє недостатній рівень сформованості професійних компетенцій; виявляє поверхневі знання теоретичного матеріалу; не має системного уявлення про функціонування досліджуваної сфери життя суспільства; допускає неточності, але демонструє знання основних понять і категорій; в основному володіє змістом програмного курсу з навчальної дисципліни
0-34	Студент демонструє низький рівень сформованості професійних компетенцій, не має уявлення про об'єкт вивчення, відтворює незначну частину навчального матеріалу, розпізнає основні категорії дисципліни, але застосовує їх невірно та/або не може пояснити їх суть

Методи навчання, методи та засоби контролю результатів навчання:

- форми: лекції (мультимедійна, інтерактивна, із застосуванням опорних конспектів, лекція-дискусія, лекція-консультація); практичні заняття; самостійна робота студентів (аудиторна, позааудиторна, науково-дослідна робота студентів); консультації;
- методи: а) *за характером навчально-пізнавальної діяльності студентів*: проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, групового вирішення проблемних задач); частково-пошуковий (евристичних запитань, проєктів); дослідницький (наукові доповіді, наукові повідомлення); б) *за методичними прийомами*: вербальні (розповідь, пояснення, бесіда, дискусія); ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування, демонстрування); прикладні (практичні завдання); інтерактивні (малі групи, мозковий штурм тощо);
- засоби діагностики результатів навчання: контроль засвоєння теоретичних знань (усне опитування на заняттях, виконання письмових завдань, виконання тестових і контрольних завдань); контроль за самостійною роботою студентів (усне опитування на заняттях, виконання письмових завдань, виконання тестових і контрольних завдань); підсумковий контроль знань (екзамен).

Програма навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Теоретичні основи економічного аналізу

Аналіз як загальнонауковий метод пізнання. Поняття економічного аналізу. Сутність процесу управління підприємством та місце в ньому економічного аналізу. Роль економічного аналізу в підвищенні ефективності управління в умовах ринкової економіки. Предмет економічного аналізу та його об'єкти. Мета, зміст, завдання економічного аналізу. Місце економічного аналізу в системі економічних наук.

Зміст, поняття і принципи інформаційного забезпечення економічного аналізу. Характеристика найважливіших груп інформації, яка використовується в економічному аналізі. Поняття і загальні принципи організації аналізу. Організаційні форми та виконавці аналітичної роботи на підприємстві. Основні етапи і послідовність проведення економічного аналізу на підприємстві. Складання програми аналізу. Підбір і аналітична обробка економічної інформації. Узагальнення і оцінка результатів аналізу.

Тема 2. Методичні засади економічного аналізу

Метод і методологія наукової дисципліни. Метод економічного аналізу та його складові елементи. Характеристика основних категорій економічного аналізу. Принципи аналітичного дослідження. Класифікація та характеристика прийомів економічного аналізу. Економіко-логічні (традиційні) прийоми економічного аналізу: порівняння, типізація, деталізація, балансовий прийом, прийоми елімінування. Їх суть, сфера застосування. Економіко-математичні прийоми та моделі економічного аналізу: детермінованого та стохастичного моделювання, моделювання фінансових ситуацій. Їх суть і можливості використання. Евристичні прийоми аналізу: експертні оцінки, прийоми активізації творчого мислення.

Тема 3. Основні напрями аналізу ресурсного потенціалу підприємства

Ресурсний потенціал. Виробничий потенціал. Основні завдання аналізу ресурсного потенціалу. Основні напрями аналізу майна підприємства. Аналіз структури майна підприємства. Матеріальні, нематеріальні і фінансові активи.

Аналіз капіталу (джерел формування майна) підприємства. Основні напрями аналізу джерел формування майна (капіталу). Аналіз капіталу за джерелами формування. Показники структури джерел формування капіталу.

Тема 4. Аналіз необоротних активів підприємства

Зміст, завдання та основні напрямки аналізу довгострокових активів підприємств. Аналіз складу і структури довгострокових активів.

Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами. Аналіз руху та технічного стану основних засобів. Аналіз виробничої потужності підприємства. Аналіз ефективності використання основних засобів (довгострокових активів). Методика виявлення резервів росту фондівіддачі та випуску продукції за рахунок факторів засобів праці.

Тема 5. Аналіз оборотних активів підприємства

Оборотні активи підприємства як економічна категорія: їх сутність та характеристика. Класифікація оборотних активів для цілей обліку й аналізу. Визнання та оцінка оборотних активів підприємства.

Аналіз оборотних активів підприємства. Інформаційне забезпечення аналізу оборотних активів. Методика аналізу оборотних активів. Основні показники оцінки стану, структури й ефективності використання оборотних активів підприємства.

Тема 6. Аналіз трудових ресурсів

Основні завдання аналізу забезпеченості працівниками підприємства. Аналіз забезпеченості підприємства персоналом: показники руху робочої сили. Аналіз показників соціальної захищеності працівників підприємства. План соціального розвитку підприємства за напрямками: підвищення кваліфікації працівників, поліпшення умов праці та зміцнення здоров'я працівників, поліпшення соціально-культурних та житлово-побутових умов, соціальна захищеність членів трудового колективу. Аналіз динаміки і виконання плану соціального розвитку. Аналіз ефективності використання персоналу підприємства: аналіз використання фонду робочого часу; аналіз продуктивності праці; аналіз фонду заробітної плати.

Тема 7. Аналіз виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг

Значення і завдання аналізу виробництва продукції, робіт і послуг. Загальна схема і послідовність проведення аналізу. Чинники виробництва продукції. Інформаційна база аналізу. Аналіз обсягу виробництва продукції в натуральному і вартісному вираженні. Аналіз обсягу виробництва продукції в основних і допоміжних цехах. Аналіз виконання оперативного-календарного плану випуску продукції.

Аналіз динаміки обсягу виробництва продукції. Аналіз впливу екстенсивних та інтенсивних чинників на обсяг виробництва, методика їх розрахунку.

Аналіз асортименту продукції, його зміни та оновлення випуску виробів. Аналіз впливу асортиментно-структурних зрушень на показники підприємства. Особливість оцінки економічної ефективності процесу зберігання продукції.

Тема 8. Аналіз виробничих витрат і собівартості продукції

Завдання та інформаційне забезпечення аналізу витрат виробництва продукції. Система показників витрат. Загальна схема формування витрат на виробництво продукції.

Аналіз витрат на виробництво продукції за елементами витрат. Порівняльний аналіз структури витрат за заводським кошторисом і фактичним випуском продукції. Аналіз причин виявлених змін.

Аналіз загальних показників собівартості виробленої продукції. Аналіз виробничих витрат на 1 грн. продукції за цінами продажу. Аналіз чинників зміни витрат на 1 грн. продукції. Аналіз собівартості окремих виробів.

Аналіз собівартості товарної продукції за статтями калькуляції. Особливості аналізу собівартості за статтями: матеріали, покупні напівфабрикати і заробітна плата виробничих робітників. Аналіз загальновиробничих витрат в цілому на підприємстві і його підрозділах.

Аналіз витрат, не включених у собівартість продукції підприємства: адміністративних витрат і витрат на збут продукції.

Тема 9. Аналіз реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

Оцінка попиту на продукцію і послуги підприємства. Аналіз портфелю замовлень, єдності ринку для обґрунтування плану випуску та реалізації продукції. Система показників і чинників, що визначають рівень попиту на продукцію і послуги. Вивчення функцій кривих попиту, його цінової еластичності для прийняття управлінських рішень.

Аналіз окремих ринків збуту продукції, діючих цін та систем розподілу товарів. Аналіз конкурентоздатності продукції, кон'юнктури ринку і ризику пропозиції нових товарів. Аналіз спеціалізації підприємства. Аналіз ділової активності у реалізаційній діяльності.

Тема 10. Аналіз фінансових результатів

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу фінансових результатів діяльності підприємств. Аналіз динаміки складу фінансових результатів діяльності підприємства. Аналіз динаміки складу, структури доходів і витрат підприємства. Аналіз валового прибутку та визначення впливу факторів на його зміну.

Аналіз фінансових результатів від операційної діяльності. Аналіз безбитковості підприємства. Аналіз фінансового результату від інших видів діяльності підприємства. Аналіз використання прибутку підприємства.

Тема 11. Аналіз рентабельності

Система показників рентабельності підприємства. Факторний аналіз рентабельності реалізованої продукції. Факторний аналіз рентабельності виробничого потенціалу. Факторний аналіз рентабельності витрат. Факторний аналіз рентабельності окремих видів продукції. Визначення резервів зростання прибутку та рентабельності підприємства.

Тема 12. Пошук резервів підвищення ефективності господарської діяльності

Класифікація резервів підприємства за їхніми ознаками та властивостями. Вплив інтенсивних та екстенсивних резервів підприємства на формування ефективної стратегії його розвитку.

Способи виявлення резервів. Основні методи пошуку прихованих резервів. Програми постійних покращень бізнесу. Аналітичний, функціональний та організаційний етапи процесу виявлення резервів. Приклади розрахунку резервів збільшення обсягу виробництва продукції.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	у тому числі:				у тому числі:			
	Лекції	Практичні/ Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Лекції	Практичні/ Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
ЗМ 1.								
Тема 1. Теоретичні основи економічного аналізу	2	2		6	2			11
Тема 2. Методичні засади економічного аналізу	2	2		6				11
Тема 3. Основні напрями аналізу ресурсного потенціалу підприємства	2	2		6				11
Тема 4. Аналіз необоротних активів підприємства	2	2		6	2			12
Тема 5. Аналіз оборотних активів підприємства	2	2		6				12
Тема 6. Аналіз трудових ресурсів	2	2		6		2		11
Тема 7. Аналіз виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг	2	2		6		2		11
Тема 8. Аналіз виробничих витрат і собівартості продукції	2	2		6	2			11
Тема 9. Аналіз реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2	2		6		2		12
Тема 10. Аналіз фінансових результатів	2	2		6	2			12
Тема 11. Аналіз рентабельності	2	2		6				11
Тема 12. Пошук резервів підвищення ефективності господарської діяльності	2	2		6				11
Разом за ЗМ 1	24	24		72	8	6		136
ІЗ (за необхідності)								
Підготовка до екзамену				30				
Разом	24	24		102	8	6		136

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	<i>Не передбачено навчальним планом</i>		

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Теоретичні основи економічного аналізу	2	
2	Методичні засади економічного аналізу	2	
3	Основні напрями аналізу ресурсного потенціалу підприємства	2	
4	Аналіз необоротних активів підприємства	2	
5	Аналіз оборотних активів підприємства	2	
6	Аналіз трудових ресурсів	2	2
7	Аналіз виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг	2	2
8	Аналіз виробничих витрат і собівартості продукції	2	
9	Аналіз реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2	
10	Аналіз фінансових результатів	2	2
11	Аналіз рентабельності	2	
12	Пошук резервів підвищення ефективності господарської діяльності	2	
Разом годин за семестр		24	6

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	<i>Не передбачено навчальним планом</i>		

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Змістовий модуль 1.			
1	Теоретичні основи економічного аналізу	6	11
2	Методичні засади економічного аналізу	6	11
3	Основні напрями аналізу ресурсного потенціалу підприємства	6	11
4	Аналіз необоротних активів підприємства	6	12
5	Аналіз оборотних активів підприємства	6	12
6	Аналіз трудових ресурсів	6	11
7	Аналіз виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг	6	11
8	Аналіз виробничих витрат і собівартості продукції	6	11
9	Аналіз реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	6	12
10	Аналіз фінансових результатів	6	12
11	Аналіз рентабельності	6	11
12	Пошук резервів підвищення ефективності господарської діяльності	6	11

Разом за ЗМ 1	72	136
<i>ІЗ (необов'язковий компонент самостійної роботи студента)</i>		
Підготовка до екзамену (за наявності)	30	
Разом годин за семестр	102	136

Тематика індивідуальних завдань

Не передбачено навчальним планом.

ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль: передбачається проведення усного опитування, письмового опитування (словниковий диктант, тестування тощо).

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Екзаменаційні білети складаються з двох теоретичних питань і тестового завдання.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Розподіл балів (за максимальними значеннями) та послідовність їхнього накопичення за результатами аудиторної, самостійної роботи та модульного контролю													Екзамен	Сума	
Змістовий модуль 1															
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	МКР	с/р	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	15			
$\Sigma(T1+T2+\dots+T12)\times 0,5=30$													15		

Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>екзамен</i>	
	Значення оцінки	
90 – 100	відмінно	
75-89	добре	
60-74	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Інструменти, обладнання, програмне забезпечення та ін.:

Персональний комп'ютер з доступом до мережі Інтернет; базове та прикладне програмне забезпечення, навчальний контент, презентації.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Концепція сучасної організації навчального процесу зорієнтовує здобувачів вищої освіти на активне оволодіння навчального матеріалу за допомогою самостійної роботи. Кількість аудиторних годин зменшується, збільшується кількість часу для самостійного опанування студентом матеріалом дисципліни, для планувати своєї підготовки до занять і виконання визначених викладачем завдань.

З дисципліни «Економічний аналіз» передбачаються такі форми організації самостійної роботи:

Підготовка до практичних занять

У ході практичних занять здійснюється поточна перевірка рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу з дисципліни. Також під час практичних занять передбачається проведення модульного контролю – перевірка рівня засвоєння навчального матеріалу кількох або всіх тем дисципліни.

При підготовці до практичних занять студенту необхідно прочитати конспект лекцій з відповідних тем, вивчити понятійний апарат і осягнути логіку навчального матеріалу. Також доцільно звернутися до літературних джерел, які рекомендуються викладачем до кожної теми практичного заняття або містяться у кінці планів практичних занять, робочої програми дисципліни.

Самостійне опрацювання додаткової літератури до практичних занять

Елементом самостійної роботи студента з науковою, навчальною, навчально-методичною та спеціальною літературою є ведення записів. Це сприяє кращому засвоєнню фактичного матеріалу, дає можливість зберегти його в зручному для використання вигляді.

Можна використовувати такі види письмової роботи з текстом:

Анотація – це короткий виклад змісту книги, статті або окремого текстового фрагмента з подальшою критичною оцінкою, зробленою студентом.

План – це форма запису при читанні джерела, яка відображає зміст і структуру книги, що дає змогу швидко відновити в пам'яті її головні положення. Можна використовувати простий план – умовний поділ тексту на закінчені частини, виділення ключових думок, їх коротке формулювання й запис під нумерацією та розгорнутий план – виділення з кожної суттєвої частини книги тих окремих положень, що уточнюють головне. Можна складати плани окремих частин книги.

Тези – це коротко сформульовані головні моменти тексту чи іншого матеріалу.

Конспект – це письмовий огляд основних думок друкованої роботи, лекції, доповіді, промови тощо.

Виконання практичних завдань

Практичні завдання – це ситуативні завдання, задачі, творчі завдання, які здобувач вищої освіти виконує, керуючись власними теоретичними знаннями, лекційними матеріалами, навчальними посібниками та іншими джерелами.

Складання словника термінів і понять

До кожної теми студентам пропонуються основні терміни і поняття, які використовуються при розкритті конкретної теми. Студенту слід вести словник термінів – це вибірковий запис економічних термінів, які зустрічаються в науковій літературі, з їх детальним поясненням. Словник можна скласти за алфавітом. Самостійна робота з термінологією повинна проводитися регулярно.

Підготовка доповідей, рефератів, презентацій та есе за тематикою лекцій і семінарів

До кожної теми практичного заняття пропонується перелік орієнтованих тем рефератів. Реферат складається з таких частин: вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел.

Робота із статистичним матеріалом

Така робота передбачає ознайомлення зі збірниками статистичних даних, матеріалами спеціальних і галузевих сайтів. Використання статистики для ілюстрації відповідей на питання в курсі «Економічний аналіз» є бажаним і доцільним. Статдані варто подавати у вигляді окремих діаграм, графіків, порівняльних таблиць тощо. Такі дані слід включати до презентацій при розкритті на практичному занятті окремих питань.

Самостійне опрацювання питань для засвоєння змісту лекційного матеріалу з курсу

До кожної теми практичного заняття, окрім питань для обговорення НП занятті, включені питання для самостійного опрацювання. Зазвичай питання сформульовано так, що доповнити, розширити, уточнити ті питання, що винесені на обговорення.

Поточний контроль може проводитися із застосуванням таких методів: спостереження; усне, письмове, комбіноване опитування; тестування (письмове чи програмоване); самоконтроль та самоаналіз тощо. *Модульний контроль*: письмове опитування, тестування тощо. *Підсумковий контроль*: екзамен (усно, письмово, письмово-усно, тестуванням). Підсумковою оцінкою з навчальної дисципліни за семестр у формі екзамену є сума балів за різні форми навчальної діяльності та бали, які здобувач має можливість отримати під час екзамену

Оцінюючи знання здобувачів вищої освіти, викладач керується насамперед розумінням ним вивченого матеріалу, засвоєнням основних тенденцій розвитку у сфері маркетингу та уміння застосувати їх на практиці.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Мета практичного заняття: розуміти значення категорії економічний аналіз як галузі економічної науки, господарської діяльності як предмету економічного аналізу. Знати зміст, об'єкти і суб'єкти аналізу, основні категорії економічного аналізу, завдання економічного аналізу. Володіти методикою пошуку та виявлення резервів, заходів для їх реалізації з метою підвищення ефективності виробництва.

План практичного заняття

1. Предмет і завдання економічного аналізу.
2. Види економічного аналізу.
3. Інформаційне забезпечення економічного аналізу.

Ключові терміни та поняття

Аналіз – це метод дослідження, який полягає у теоретичному або практичному роздрібненні цілого на складові частини.

Синтез – це метод дослідження будь-якого явища в його єдності і взаємозв'язку частин, узагальнення, зведення в єдине ціле даних, одержаних у процесі аналізу.

Індукція – спосіб переходу від знання окремих фактів до знання загального, від вивчення причин до результатів.

Дедукція – спосіб дослідження від загального до окремих фактів, від результатів до причин.

Економічний аналіз як наука – це система спеціальних знань, що шляхом розчленування цілого на складові і виділення окремих сторін, властивостей, зв'язків, спрямована на дослідження економічних явищ та процесів у їх взаємозв'язку і взаємозумовленості, яка формується під впливом об'єктивних економічних законів із науковим обґрунтуванням завдань та договірних зобов'язань, оцінкою їх виконання, визначенням величини дії позитивних і негативних чинників, невикористаних резервів і розробленням пропозицій щодо вироблення оптимальних управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності виробництва.

Економічний аналіз – важливий елемент у системі управління виробництвом, дієвий засіб виявлення внутрішніх невикористаних резервів, основа для вироблення оптимальних управлінських рішень щодо успішної діяльності в умовах ринку.

Зміст економічного аналізу – це визначення конкретного завдання дослідження економічних явищ та процесів; комплексна їх оцінка у взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємообумовленості; аналіз причин та наслідків цих зв'язків; обчислення величини та впливу факторів на відхилення за загальним результативним показником; визначення основних напрямків розвитку; оцінка дієвості механізму реалізації управлінських рішень.

Мета економічного аналізу – надання сприяння виконанню завдань підприємств і їх підрозділів, а також інших господарських суб'єктів, створення сприятливих умов для подальшого розвитку і поліпшення економічної роботи за допомогою

підготовки проектів оптимальних управлінських рішень.

Предмет економічного аналізу – це вивчення сукупності економічних, фінансових, кредитних, юридичних, політичних, соціальних відносин і діяльності людей по організації і управлінню виробництвом, що розглядається в тісному взаємозв'язку з технічною стороною виробництва та економічною політикою держави на даному етапі її розвитку.

Об'єкти економічного аналізу – це всі сторони діяльності підприємства, усі процеси, пов'язані з цією діяльністю.

Суб'єкти економічного аналізу – власники, податкові органи, банки, акціонери, партнери, кредитори, фондові біржі, страхові компанії, аудиторські фірми.

Оперативний ситуаційний аналіз – є найбільш активним і проводиться безпосередньо в процесі виробництва або відразу після здійснення господарських операцій чи змін ситуації і за підсумками якого оперативно приймають відповідні управлінські рішення.

Ретроспективний (наступний, подальший, підсумковий) аналіз – проводиться після закінчення господарського циклу робіт. За допомогою цього виду аналізу можна глибоко і всебічно вивчити економіку підприємства, виявити чинники впливу, резерви, недоліки, однак уже після закінчення процесу виробництва.

Перспективний (попередній, прогнозний) аналіз – передуює прийняттю управлінських рішень, він призначений для розгляду явищ і процесів з позиції майбутнього, тобто перспективи розвитку, прогнозування результатів діяльності, виконання замовлень, завдань, зобов'язань, запобігання небажаним результатам.

Діагностичний (експрес-аналіз) – це спосіб установлення характеру порушень нормального перебігу економічних процесів на основі типових ознак, які властиві лише для даного порушення. Знання цих ознак дозволяє швидко і досить точно встановити характер порушень, не проводячи будь-яких замірів, розрахунків, тобто без дій, які потребують, як правило, додаткового часу та коштів.

Порівняльний аналіз – використовується для оцінки виконання завдань, договірних зобов'язань, прогнозованих показників.

Факторний аналіз – спрямований на виявлення розміру впливу чинників на результати діяльності підприємства.

Внутрішній аналіз – проводиться безпосередньо на підприємствах відповідними службами для управління виробничою, комерційною та фінансовою діяльністю.

Зовнішній аналіз – проводиться вищестоящими органами підприємства, фінансовими органами, банками, акціонерами, інвесторами.

Внутрішньогосподарський аналіз – вивчає діяльність тільки досліджуваного підприємства та його структурних підрозділів.

Міжгосподарський аналіз – дає можливість порівняти результати діяльності кількох підприємств, що дозволяє виявити недоліки в їх діяльності, резерви, передовий досвід і на основі цього дати більш об'єктивну оцінку ефективності діяльності підприємств.

Комплексний аналіз – охоплює всю діяльність підприємства для об'єктивної оцінки досягнутих економічних результатів, організаційно-технічного розвитку і рівня використання виробничих ресурсів.

Техніко-економічний аналіз – проводять технічні служби підприємства (відділи

головного інженера, головного технолога, головного енергетика та інші). Він вивчає взаємодію технічних та економічних процесів, їх вплив на кінцевий результат діяльності.

Статистико-економічний аналіз – вивчає загальні закономірності і тенденції розвитку, масові явища і процеси для загальної оцінки діяльності, контролю за цією діяльністю і визначення основних напрямів розвитку. Цей вид аналізу здійснюють статистичні органи.

Фінансово-економічний аналіз – проводять фінансові служби підприємства, фінансові органи, банки. Основна увага приділяється дослідженню фінансових результатів діяльності підприємства, а саме: прибутковості, рентабельності, виконання фінансового плану, ефективності використання власного та позикового капіталу, зміцнення фінансової стійкості та платоспроможності.

Аудиторський (бухгалтерський) аналіз – це експертна діагностика фінансового стану підприємства. Його проводять аудитори або аудиторські фірми для оцінки фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності, прогнозування фінансового стану, уникнення банкрутства.

Соціально-економічний аналіз – проводять економічні служби, соціологічні лабораторії, статистичні органи для дослідження взаємозв'язку соціальних та економічних процесів, їх взаємозалежності та впливу на результати господарської діяльності.

Маркетинговий аналіз – проводиться службами маркетингу підприємства для дослідження ринків збуту продукції, її конкурентоспроможності, попиту та пропозиції, комерційного ризику, цінової політики.

Моніторинг – як вид аналізу, означає постійне і безперервне дослідження функціонування новацій у конкретному середовищі господарського механізму.

Маржинальний аналіз – це метод, за допомогою якого дають оцінку й обґрунтовують ефективність управлінських рішень у бізнесі.

Функціонально-вартісний аналіз – досліджує функції виробів або процесів, які виконує об'єкт, і зорієнтований на оптимальні методи їх реалізації на кожній стадії життєвого циклу виробу. Призначення цього методу – виявити зайві витрати і запобігти їм, шляхом ліквідації непотрібних вузлів, деталей, заміни матеріалів.

Стохастичний (дисперсійний, кореляційний, компонентний) аналіз – використовується для вивчення залежностей між досліджуваними явищами і процесами господарської діяльності підприємств.

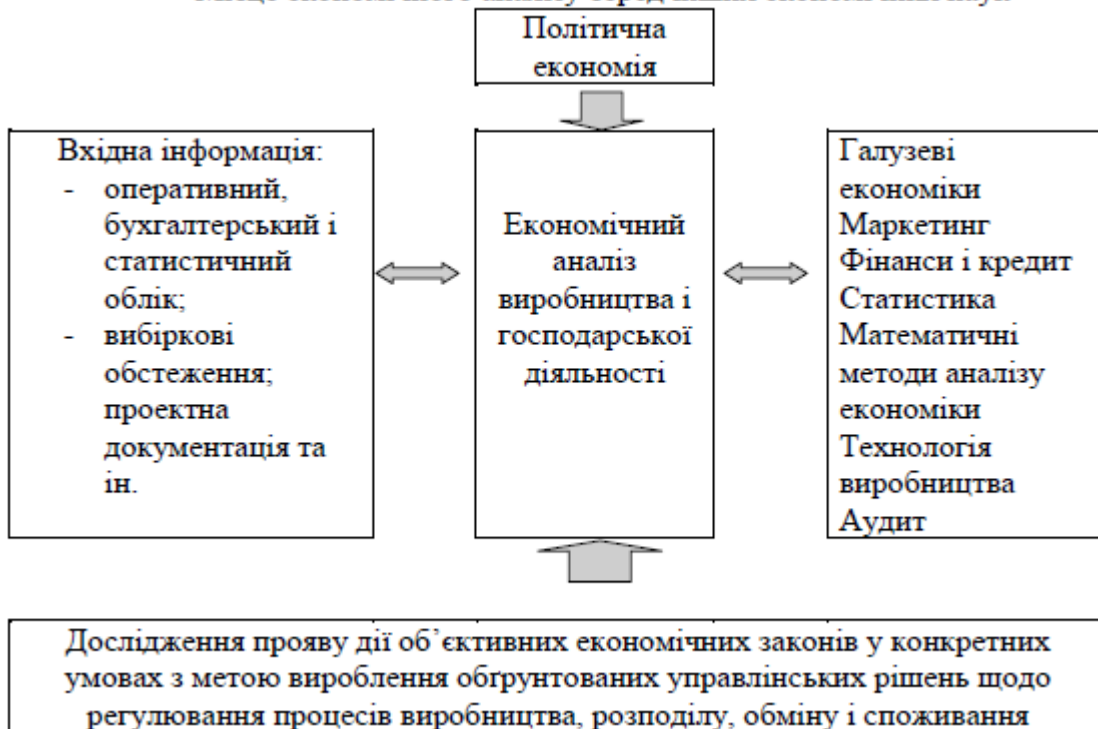
Управлінський аналіз – є складовою частиною управлінського обліку і забезпечує керівництво підприємства аналітичною інформацією, яка використовується для розроблення та прийняття оптимальних управлінських рішень.

Фінансовий аналіз – виступає як складова фінансового обліку і забезпечує зовнішніх користувачів інформацією про підприємство.

Економіко-математичний аналіз – дозволяє встановити оптимальний варіант управлінського рішення щодо використання виробничих ресурсів.

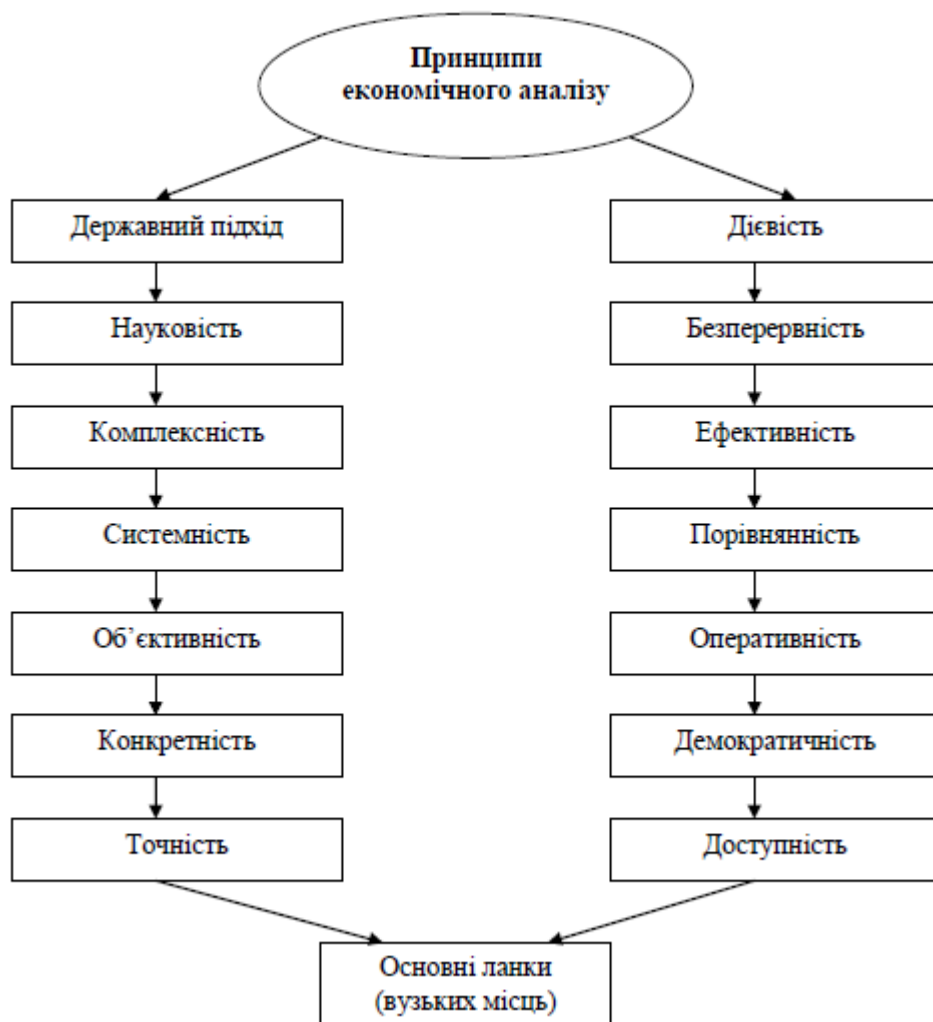
Структурно-логічні схеми

Місце економічного аналізу серед інших економічних наук

Місце економічного аналізу серед функцій управління

ПЛАНУВАННЯ	За допомогою планування намічається програма ефективного функціонування об'єкта управління по досягненню заданої мети. Аналіз дає кількісну і якісну оцінку змін, що відбуваються в керованому об'єкті щодо заданої програми.
НОРМУВАННЯ	Нормування полягає у створенні такої системи норм і нормативів, що забезпечувала б нормальне функціонування підприємства. Процес обґрунтування норм полягає в аналізі і виборі найбільш ефективного їхнього варіанта або визначальних характеристик.
ОБЛІК	Система обліку відбиває всі ресурси і господарські засоби підприємств, їхнє прямування і зміну. Використовуючи ці зведення, аналіз дозволяє встановити недоліки в обліку, виявити причини недоліків, щоб сприяти удосконалюванню обліку.
АНАЛІЗ	
КОНТРОЛЬ	Аналіз, використовуючи дані спостережень, здійснюваний у порядку контролю за процесами різноманітної діяльності підприємств, дозволяє установити випадки відсутності контролю за окремими сторонами роботи різноманітних ділянок підприємства. Це дозволяє виявити причини недоліків і вживати заходи щодо їх усунення.
РЕГУЛЮВАННЯ	Регулювання сприяє прийняттю оптимального управлінського рішення на базі комплексного підходу, а також його виконанню. Останнє досягається шляхом створення умов, що усувають дію негативних причин, якщо аналізом розкриті додаткові резерви.

Задачі економічного аналізу

<p>Функціональна спрямованість аналізу припускає його органічний взаємозв'язок із реалізацією визначених функцій управління – технічною підготовкою виробництва, розробкою економічних важелів управління матеріально-технічним забезпеченням виробництва, збутом, управлінням фінансами, вивченням кон'юнктури ринку, зовнішньоекономічними зв'язками, валютними відносинами.</p>	<p>У сучасних умовах господарювання відбувається зсув акцентів із ретроспективного характеру аналізу до перспективного аналізу, що дозволяє прогнозувати економічні результати, вибрати альтернативи розвитку і виробляти практичні рекомендації для здійснення найкращого варіанта.</p>
<p>Зміст економічного аналізу припускає рішення таких загальних завдань:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінка обґрунтованості і напруженості взятих зобов'язань; - об'єктивна оцінка динаміки господарського розвитку підприємства; - визначення впливу техніко-економічних чинників на досягнуті результати роботи підприємства; - визначення внутрішньовиробничих резервів підвищення ефективності господарювання; розробка пропозицій щодо їх мобілізації; - контроль за впровадженням пропозицій, зроблених у ході аналізу; - поширення передового досвіду щодо підвищення ефективності виробництва; - розробка короткострокових і довгострокових прогнозів щодо розвитку підприємства. 	<p>Коло завдань, що вирішуються у період переходу до ринкової економіки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прогнозування попиту продукції і можності її збуту на внутрішньому і зовнішньому ринках з урахуванням зміни цін; - оцінка виробничого потенціалу підприємства з урахуванням технічного рівня, необхідних інвестицій на майбутній період; - аналіз реальних умов і обсягу матеріально-технічного забезпечення, складу та рівня кваліфікації кадрів з точки зору відповідності новим умовам виробництва; - прогнозування на базі різноманітних розрахунків обсягу виробництва продукції і рівня собівартості, фінансових результатів; - оцінка загальної потреби підприємства в коштах, у тому числі залучених (кредити, випуск акцій та облігацій, валютні ресурси).

Види економічного аналізу

Питання для самоконтролю:

1. Роль економічного аналізу в процесі прийняття управлінських рішень.
2. Суть і зміст економічного аналізу.
3. Економічний аналіз, як галузь економічної науки.
4. Функції економічного аналізу.
5. Предмет та об'єкти економічного аналізу.
6. Користувачі економічного аналізу.
7. Основні категорії економічного аналізу.
8. Принципи економічного аналізу.
9. Мета і завдання економічного аналізу.

Практичні завдання:

Дайте відповідь стосовно дій у наведених ситуаціях:

1. Економіко-аналітичному відділу підприємства виділили фінансування для автоматизації роботи. Які комп'ютерні програми Ви пропонуєте придбати і чому?
2. Складіть список даних, що можуть становити комерційну таємницю підприємства, та відомостей, що є відкритими для зацікавлених сторін.
3. Потрібно перевірити фінансову звітність підприємства на достовірність за формою та змістом. Які дії аналітика?

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбаток М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй Ю.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014.

305 с

11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. - Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Мета практичного заняття: усвідомлювати значення поняття методу в цілому та методу економічного аналізу, зокрема. Володіти навиками проведення економічного аналізу основними його способами: традиційними (порівняння, деталізація показників, середні та відносні величини, аналітичне групування, балансовий прийом, графічний), факторного аналізу (елімінування, індексний), евристичними (кореляційно-регресійний аналіз, спосіб масового обслуговування, програмування, теорія ігор та інше); володіти загальними методологічними принципами організації економічного аналізу на підприємстві.

План практичного заняття

1. Методика економічного аналізу.
2. Факторний аналіз.
3. Прийоми елімінування.

Ключові терміни та поняття

Метод економічного аналізу – загальний підхід до вивчення господарської діяльності підприємства, який реалізується в його методиці. Це спосіб системного, органічно взаємозв'язаного вивчення, вимірювання й узагальнення впливу окремих чинників на виконання господарських завдань і динаміку розвитку підприємства, виявлення резервів підвищення ефективності та якості роботи, здійснюваних шляхом обробки спеціальними прийомами показників, що характеризують діяльність підприємства.

Методологія економічного аналізу – це більш загальне поняття, що вбирає в себе, крім методу, дані про формування економічного явища, його структурних зв'язків і шляхів подальшого розвитку та вдосконалення.

Методична основа економічного аналізу – діалектика, тобто розгляд усіх явищ і процесів у взаємозв'язку і взаємообумовленості, у постійному їх розвитку через боротьбу протилежностей, суперечностей, перехід кількісних змін у якісні.

Методика – це сукупність конкретних прийомів, способів і засобів, вживаних у процесі аналізу в певній послідовності для досягнення поставленої мети.

Науковий апарат аналізу – це сукупність конкретних прийомів дослідження.

Економічний показник – є характеристикою конкретного об'єкта чи процесу, його економічної суті в числовому виразі.

Показники – виконують функції оцінки результату роботи, чинника формування, ознаки зміни, кінцевої мети, проміжного наслідку.

Економічні показники – класифікуються за економічним змістом явищ і процесів, характером їх відображення, способом виміру, ступенем охоплення, місцем у причинно-наслідкових зв'язках, способом формування.

Система показників – це впорядкована їх множина, у якій кожен показник дає кількісну або якісну характеристику певної сторони господарської діяльності, що має властивості звітності і подільності, пов'язаний з іншими показниками, але не дублюючи їх.

Чинники (фактори) – це активно діючі сили, що викликають позитивні або

негативні зміни аналізованого об'єкта.

Чинники (фактори) класифікуються за умовами виробництва, з позиції обґрунтування рішення, за характером впливу на виробництво.

Резерви – це потенційні можливості підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності підприємства за рахунок поліпшення використання ресурсів унаслідок впровадження певних заходів.

Резерви класифікуються – за місцем виникнення, за способом виявлення, за часом мобілізації, по стадіях створення і експлуатації виробів, по стадіях процесу відтворення, по трьох моментах процесу виробництва та за характером впливу на результати виробництва.

Інформаційне забезпечення аналітичних досліджень – це сукупність інформаційних ресурсів і методів їх організації, необхідних і придатних для здійснення аналітичних і управлінських процедур, які забезпечують господарсько-фінансову діяльність підприємства.

Інформація – це впорядковані повідомлення про господарські процеси і явища, що відбуваються, сукупність певних даних і знань про них.

Вимоги до інформації – повнота, достовірність, суттєвість, порівнянність, неперервність, адаптивність, оперативність, перспективність.

Системний підхід до аналізу – виражається в комплексному, взаємопов'язаному вивченні багатосторонніх зв'язків і взаємної зумовленості дії факторів організації, техніки і технології виробництва.

Принципи системного підходу – це чітке формування мети аналізу; розгляд досліджуваної проблеми як єдиної системи; виявлення щонайбільшої кількості взаємозв'язків; виявлення і глибокий аналіз альтернативних шляхів вирішення проблеми.

Приєм середніх величин – використовується для того, щоб одержати узагальнену кількісну характеристику сукупності однорідних явищ, процесів, показників за відповідною ознакою.

Приєм відносних величин – це узагальнювальні показники, які відображають кількісне співвідношення між двома ознаками, явищами і які вимірюються в коефіцієнтах, математичних відсотках, промілях, складних натуральних одиницях. З його допомогою можна глибше розуміти суть і характер відхилень від базових показників.

Приєм групування – це поділ загального числа досліджуваної сукупності об'єктів на якісно однорідні групи за відповідними ознаками з метою вивчення її структури або взаємозв'язку між компонентами.

Типологічні групування – призначені для розподілу всієї сукупності первинних даних соціального або вибіркового спостереження на однорідні групи або класи.

Структурні групування – використовують для подальшого вивчення внутрішньої будови досліджуваної сукупності, її складу та структури.

Факторні групування – допомагають установити причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними ознаками явищ та фактори, які впливають на їх зміну.

Аналітичні групування – дозволяють розкрити зміст середніх величин та виявити причинно-наслідкові зв'язки між узагальненими значеннями економічних показників у межах якісно однорідних груп.

Індексний прийом – базується на відносних показниках. Розрізняють індивідуальні, зведені та агрегатні індекси.

Індивідуальні індекси – характеризують співвідношення величини фактичних та планових індивідуальних показників.

Зведені індекси – показують співвідношення зведеного фактичного показника до планової чи базової величини.

Агрегатні індекси – характеризують співвідношення суми величини фактичних показників до суми величини базових показників. Ці індекси дозволяють вираховувати вплив факторів на сукупність.

Балансовий (сальдовий) прийом – полягає в установленні рівноваги між кількома однорідними та взаємопов'язаними показниками для виявлення значення одного з них за відомими значеннями інших.

Прийом елімінування – це логічний прийом, за допомогою якого вивчають дію зміни даних за одним факторним показником на зміну даних за головним показником. Це здійснюється різними способами, найбільш поширеними є: повний прийом ланцюгових підстановок, скорочений прийом ланцюгових підстановок, прийом різниць у рівнях показників та прийом перерахунку планових показників.

Економіко-математичні прийоми:

Кореляційний аналіз – дозволяє виявити зв'язок між окремими явищами або показниками та виміряти його міцність. Цей зв'язок може бути повним, тобто функціональним, при якому коефіцієнт кореляції дорівнює одиниці, в інших випадках зв'язок може бути відсутнім, тобто дорівнювати нулеві.

Парна кореляція – дає можливість перевірити наявність зв'язку між двома показниками, один із яких є факторним, а інший – результативним.

Множинна кореляція – дає можливість перевірити зв'язок, який виникає від взаємодії кількох факторів з результативним показником.

Регресійний аналіз – це метод установлення аналітичного відображення стохастичної залежності між досліджуваними ознаками. Рівняння регресії показує, як змінюється результативний (залежний) показник при зміні будь-якого з незалежних показників (факторів).

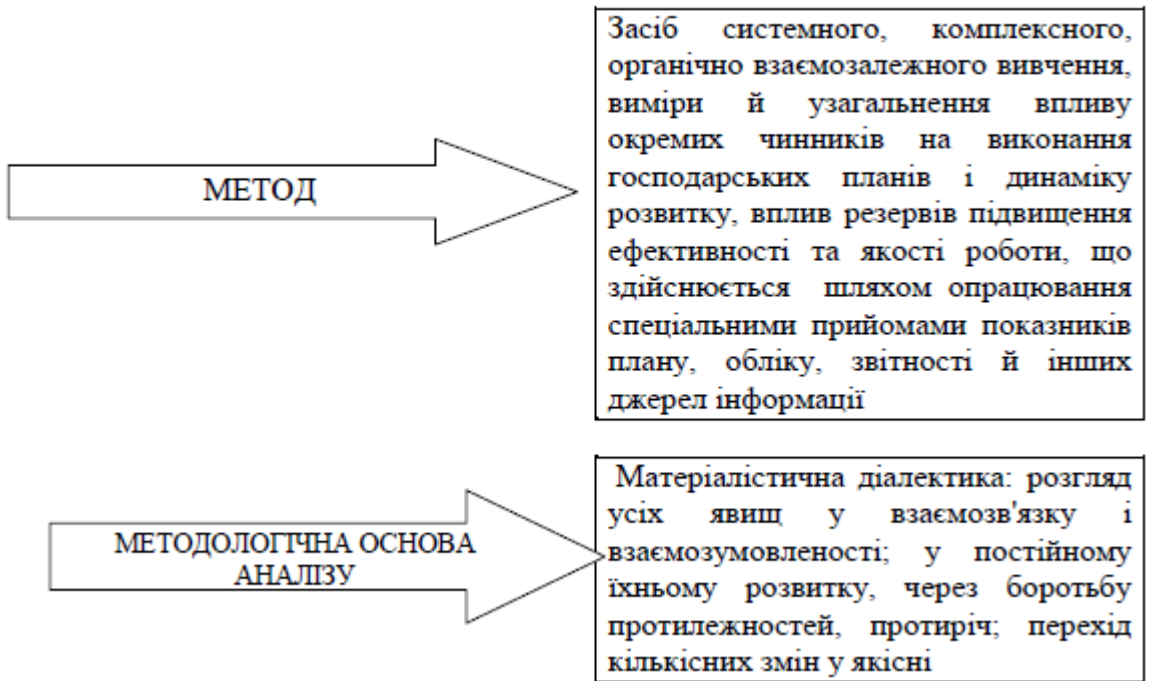
Кореляційно-регресійний аналіз – цей метод використовується для визначення тісного зв'язку між показниками, які не зв'язані між собою функціонально.

Дисперсійний аналіз – це статистичний метод аналізу результатів спостережень, які залежать від різних одночасно діючих факторів, вибору найважливіших з них та оцінки їх впливу. Завдання дисперсійного аналізу – дати оцінку співвідношення між факторами для того, щоб визначити суттєвість або несуттєвість різних умов спостереження.

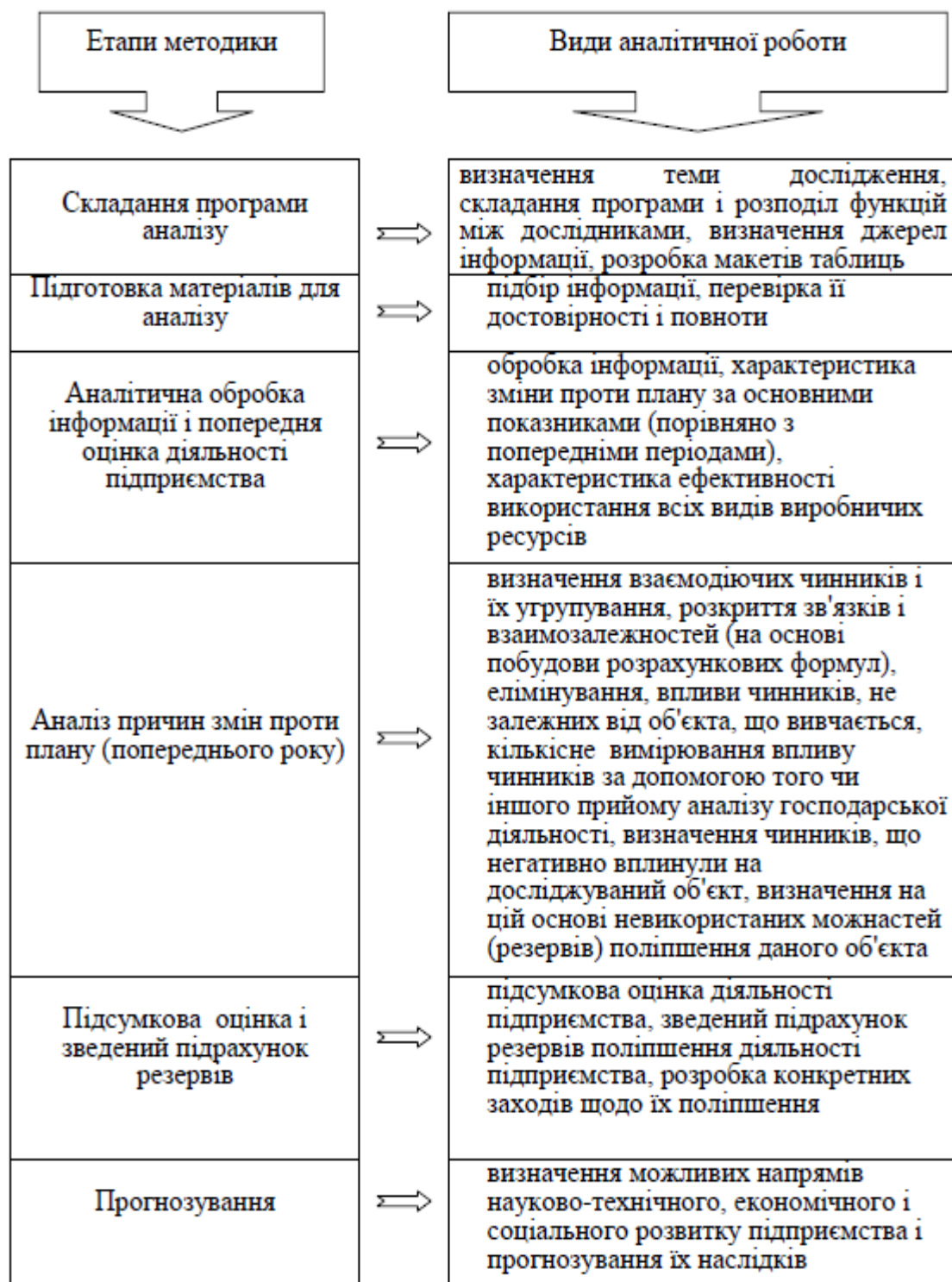
Методи математичного програмування – призначені для оптимізації господарської діяльності. З їх допомогою оцінюють ступінь досягнення потенціалу, визначають «вузькі місця», ступінь конкурентності та дефіцитності.

Структурно-логічні схеми

Метод аналізу

Методичні етапи аналітичної роботи

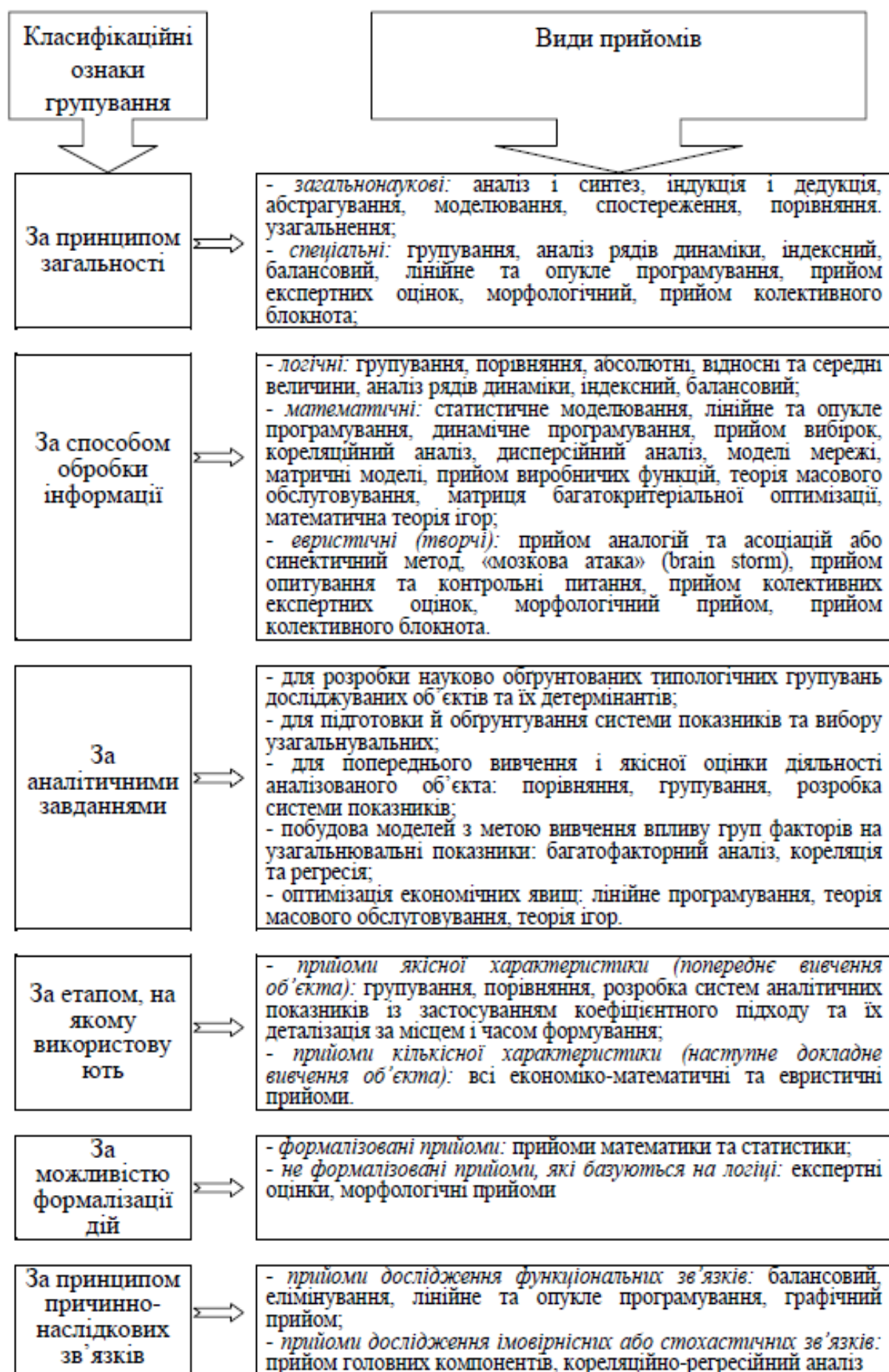
Класифікація показників

<p><i>За характером виміру:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - натуральні; - умовно-натуральні; - вартісні; - трудові 	<p>Показники діяльності підприємств мають визначений зміст, що виражає економічну сутність явища</p>	<p><i>За охопленням дією:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - загальні; - часткові
<p><i>За характером відображення процесів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - відносні; - абсолютні 		<p><i>За змістом:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - кількісні; - якісні
<p><i>За періодом, що вони охоплюють:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - показники статистики; - показники динаміки 		<p><i>За відношенням до діяльності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - об'єктивні (незалежні); - суб'єктивні (залежні)

Класифікація чинників

Класифікаційні ознаки групування	Види чинників
За характером впливу на результати виробничо-господарської діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - основні; - допоміжні
За складністю відображення причин	<ul style="list-style-type: none"> - складні; - прості
За часом дії	<ul style="list-style-type: none"> - постійні; - тимчасові
За ступенем спільності для різноманітних підприємств	<ul style="list-style-type: none"> - загальні; - специфічні
За характером причин	<ul style="list-style-type: none"> - об'єктивні; - суб'єктивні
За ознакою моментів процесу праці	<ul style="list-style-type: none"> - засоби праці; - предмети праці; - праця
За можливістю виміру	<ul style="list-style-type: none"> - піддаються виміру; - не піддаються виміру
За ознакою спрямованості	<ul style="list-style-type: none"> - роздільні; - пов'язані
За характером дії	<ul style="list-style-type: none"> - внутрішні; - зовнішні

Класифікаційні ознаки прийомів аналізу

Спеціальні прийоми аналізу

МОНОГРАФІЧНИЙ	⇒	Обстеження об'єктів: <ul style="list-style-type: none">- аналіз господарської діяльності типових або передових підприємств;- вивчення передових методів і прийомів організації виробництва;- впровадження передового досвіду на інші підприємства;
ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ	⇒	Масове спостереження: <ul style="list-style-type: none">- угруповання економічних показників із використанням узагальнювальних показників;- економіко-статистичний аналіз взаємозв'язку між показниками з використанням динаміки, індексів, кореляційно-регресійного аналізу, головних компонент;
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ	⇒	Визначення мети і задач дослідження: <ul style="list-style-type: none">- постановка прямого експерименту;- обробка матеріалу;- перевірка вірогідності отриманих результатів;- розробка мір;
МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ	⇒	Постановка економіко-математичного завдання: <ul style="list-style-type: none">- визначення системи змінних та обмежень, критерію оптимальності, підготовка вихідної інформації;- рішення економіко-математичного завдання на ЕОМ;- аналіз результатів рішення економіко-математичного завдання;- розробка рекомендацій для впровадження у виробництво оптимального варіанта рішення.

Питання для самоконтролю:

1. Метод як спосіб дослідження явищ природи і процесів суспільного життя.
2. Методи економічних досліджень, їх характеристика.
3. Особливості методу економічного аналізу.
4. Методика проведення економічного аналізу явищ та об'єктів.
5. Методичні прийоми і способи економічного аналізу.
6. Прийом елімінування – поняття і практичне застосування.

Практичні завдання:

Завдання «Використання в аналізі прийомів елімінування»

Зміст завдання: проаналізувати вплив чинників на зміну виробництва продукції та зміну витрат на оплату праці із застосуванням ланцюгових підстановок, абсолютних різниць та індексного методу.

Порядок виконання

1. За вихідними даними табл. 2.1 розрахувати показники для аналізу.

Таблиця 2.1

Вихідні та розрахункові показники для аналізу

Назва показника та умовне позначення	Значення	
	базисний 2018 рік.	звітний 2020 рік
A	1	2
1. Середньооблікова чисельність працівників, осіб (ЧП)	$ЧП_0 = 575$	$ЧП_1 = 570$
2. Виробництво валової продукції у постійних цінах, тис. грн (ВП)	$ВП_0 = 47000$	$ВП_1 = 52000$
3. Продуктивність праці, тис. грн. (ПП = ВП / ЧП)	$ПП_0 =$	$ПП_1 =$
4. Умовне виробництво продукції $ВП_{ум} = ЧП_1 \times ПП_0$	x	$ВП_{ум} =$
5. Витрати на оплату праці (фонд оплати праці), тис. грн (ФОП)	$ФОП_0 = 10350$	$ФОП_1 = 10940$
6. Середня річна заробітна плата одного працівника, тис. грн (ЗП = ФОП / ЧП)	$ЗП_0 =$	$ЗП_1 =$
7. Умовний фонд оплати праці $ФОП_{ум} = ЧП_1 \times ЗП_0$	x	$ФОП_{ум} =$

2. Визначити вплив чинників на обсяги виробництва валової продукції.

а) схема факторного аналізу способом абсолютних різниць

Загальна зміна валового виробництва продукції, тис. грн.:

$$\Delta ВП = ВП_1 - ВП_0 =$$

в тому числі за рахунок:

- 1) збільшення (скорочення) чисельності працівників:

$$\Delta ВП_{ЧП} = (ЧП_1 - ЧП_0) \times ПП_0 =$$

- 2) підвищення (зниження) продуктивності праці:

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ПП}} = (\text{ПП}_1 - \text{ПП}_0) \times \text{ЧП}_1 =$$

$$\text{Перевірка розрахунку: } \Delta \text{ВП} = \Delta \text{ВП}_{\text{ЧП}} + \Delta \text{ВП}_{\text{ПП}} =$$

б) схема факторного аналізу способом ланцюгових підстановок

Загальна зміна валового виробництва продукції, тис. грн.:

$$\Delta \text{ВП} = \text{ВП}_1 - \text{ВП}_0 =$$

в тому числі за рахунок:

1) збільшення (скорочення) чисельності працівників:

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ЧП}} = \text{ВП}_{\text{УМ}} - \text{ВП}_0 =$$

2) підвищення (зниження) продуктивності праці:

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ПП}} = \text{ВП}_1 - \text{ВП}_{\text{УМ}} =$$

$$\text{Перевірка розрахунку: } \Delta \text{ВП} = \Delta \text{ВП}_{\text{ЧП}} + \Delta \text{ВП}_{\text{ПП}} =$$

в) схема індексного аналізу

Загальна зміна валового виробництва продукції:

$$I_{\text{ВП}} = \text{ВП}_1 / \text{ВП}_0 =$$

Відносне відхилення валового виробництва продукції, %:

$$\Delta \text{ВП} = I_{\text{ВП}} \times 100 - 100 =$$

в тому числі за рахунок:

1) збільшення (скорочення) чисельності працівників:

$$I_{\text{ЧП}} = \text{ВП}_{\text{УМ}} / \text{ВП}_0 =$$

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ЧП}} = I_{\text{ЧП}} \times 100 - 100 =$$

2) підвищення (зниження) продуктивності праці:

$$I_{\text{ПП}} = \text{ВП}_1 / \text{ВП}_{\text{УМ}} =$$

$$\Delta \text{ВП}_{\text{ПП}} = I_{\text{ПП}} \times 100 - 100 =$$

$$\text{Перевірка розрахунку: } I_{\text{ВП}} = I_{\text{ЧП}} \times I_{\text{ПП}} =$$

Висновки: валове виробництво продукції в звітному році порівняно із базисним роком збільшилось на _____ тис. грн.. (%). В тому числі за рахунок скорочення численності працівників на _____ осіб виробництво продукції зменшилось на _____ тис. грн.. (%). В результаті підвищення продуктивності праці у звітному році порівняно із базисним на _____ тис. грн.. було додатково одержано тис. грн.. валової продукції, що у відносному виразі становить _____ %.

Література:

Основна література:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбаток М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй І.О.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації

семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. – 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. - Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ АНАЛІЗУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета практичного заняття: знати складові ресурсного потенціалу підприємства та завдання його аналізу; розуміти основні напрями аналізу майна підприємства; вміти аналізувати капітал (джерела формування майна) підприємства.

План практичного заняття

1. Складові ресурсного потенціалу підприємства та завдання його аналізу.
2. Основні напрями аналізу майна підприємства.
3. Аналіз капіталу (джерел формування майна) підприємства.

Ключові терміни та поняття

Матеріальні ресурси – це предмети праці, які включають сировину, основні матеріали, паливо, тару та інші матеріали, призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва і наявність яких є необхідною умовою ритмічної роботи підприємства.

Норма – це завдання, яке фіксує гранично допустимі витрати конкретного матеріального ресурсу на виробництво одиниці продукції або виконання одиниці роботи.

Суть управління запасами полягає в здійсненні контролю за станом запасів і прийнятті заходів, спрямованих на економію часу і коштів шляхом мінімізації затрат на утримання запасів, необхідних для своєчасного та якісного виконання виробничої програми.

Метою управління запасами є забезпечення безперебійного виробництва продукції в потрібній кількості та в установлені терміни, повної реалізації випущеної продукції з мінімальними затратами на утримання запасів.

Коефіцієнт асортиментності визначають відношенням суми, зарахованої на виконання завдання з асортименту (фактичне надходження в межах потреби підприємства), до потреби по завданню.

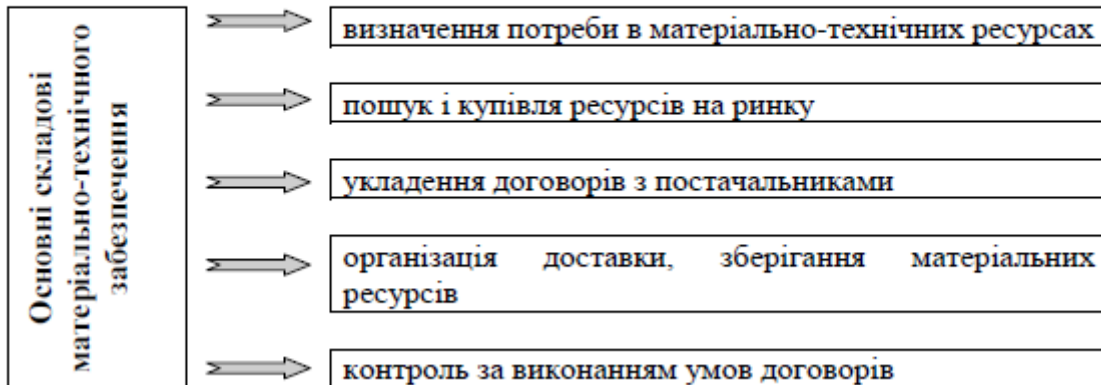
Матеріаловіддача – визначається відношенням вартості продукції (робіт, послуг) до суми матеріальних витрат. Цей показник характеризує віддачу матеріалів, а саме – вихід продукції (робіт, послуг) з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів (сировини, палива, електроенергії).

Матеріаломісткість – визначається відношенням суми матеріальних витрат до вартості виробленої продукції (робіт, послуг) і показує, скільки матеріальних витрат припадає на кожну гривню випущеної продукції (робіт, послуг).

Коефіцієнт використання матеріалів – характеризує, наскільки ефективно використовуються матеріали в процесі виробництва і визначається шляхом ділення суми фактичних матеріальних витрат на розмір матеріальних витрат, обчислений виходячи з планових калькуляцій і фактичного випуску та асортименту продукції.

Структурно-логічні схеми

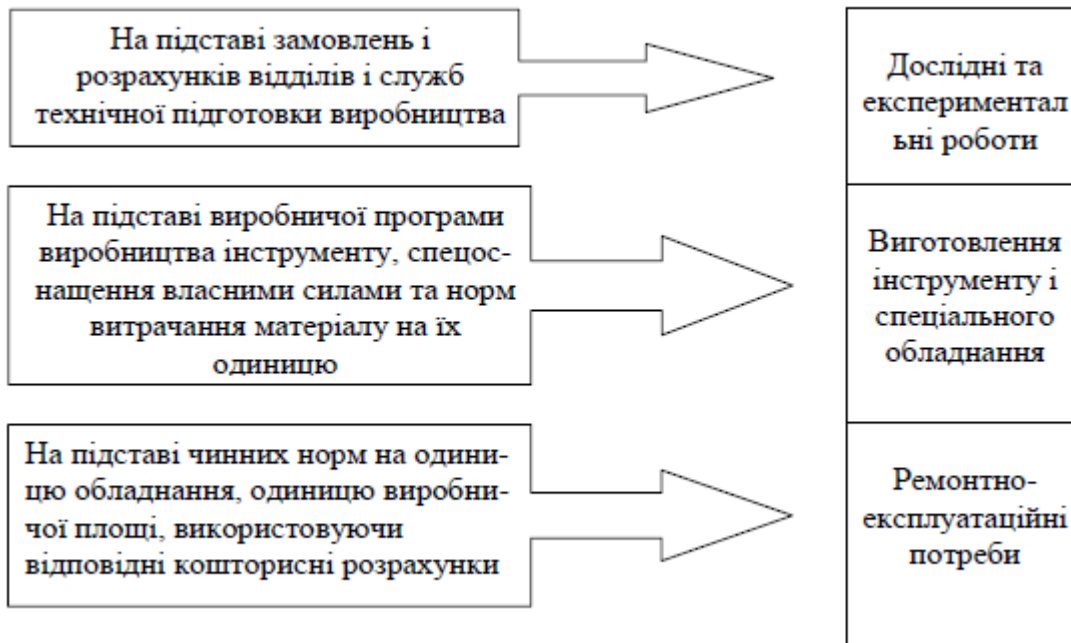
Основні складові матеріально-технічного забезпечення

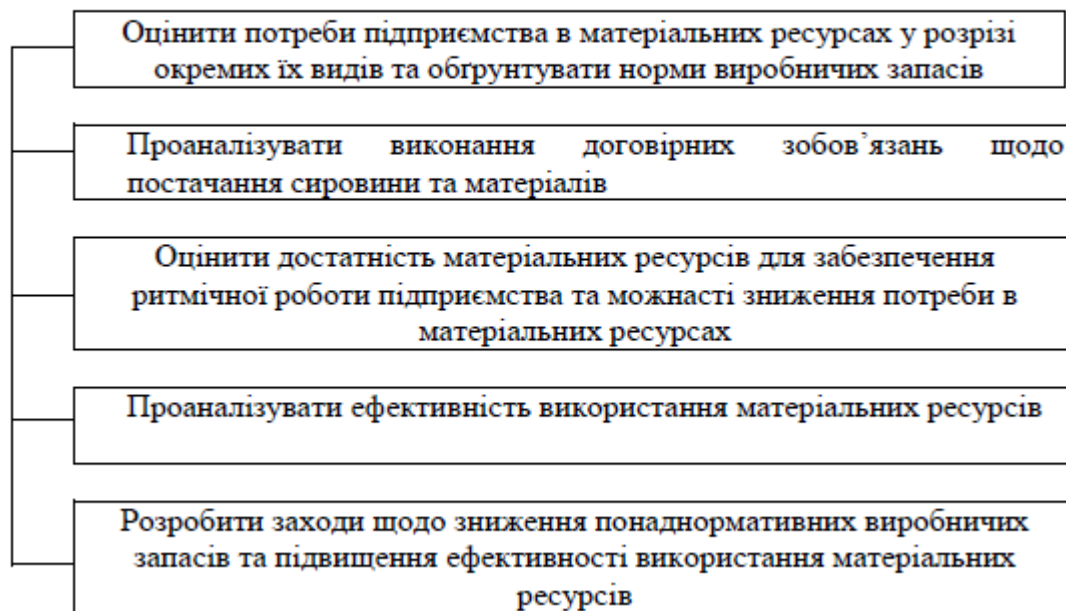
Етапи оцінки матеріально-технічного постачання

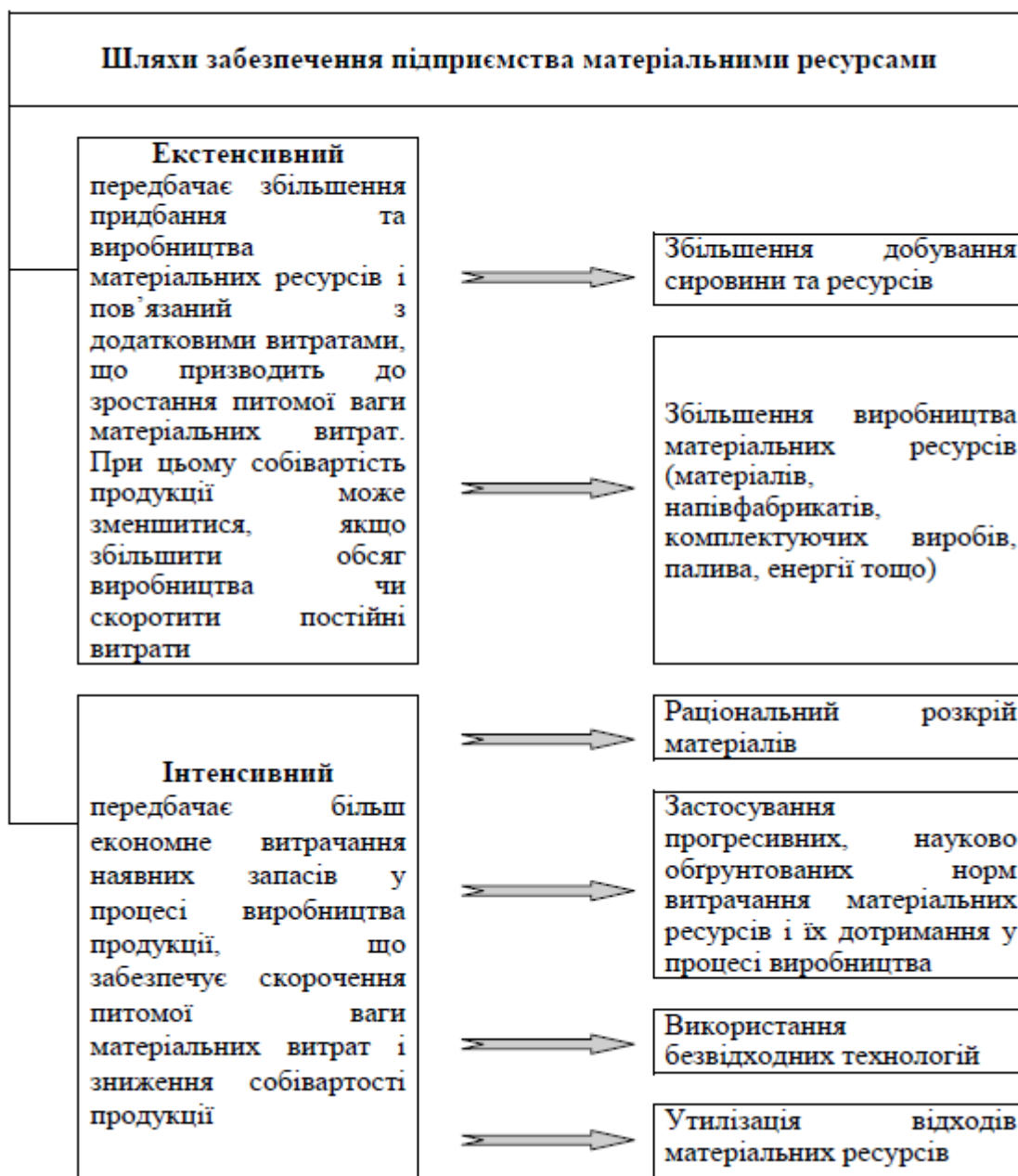
Порядок розрахунку потреби в матеріальних ресурсах

Структурно-логічна схема методики аналізу матеріальних ресурсів

Шляхи забезпечення матеріальними ресурсами

Питання для самоконтролю:

1. Ресурсний потенціал підприємства.
2. Основні завдання аналізу ресурсного потенціалу.
3. Основні напрями аналізу майна (активів) підприємства.
4. Сутність вертикального і горизонтального аналізу майна підприємства.
5. Аналіз структури майна підприємства.
6. Основні напрями аналізу джерел формування майна (капіталу) підприємства.

Практичні завдання:

Завдання «Аналіз динаміки ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства»

Зміст завдання: за даними про активи, земельні та трудові ресурси сільськогосподарського підприємства проаналізувати динаміку його ресурсного потенціалу.

Порядок виконання:

1. За вихідними даними табл. 3.1 розрахувати відсутні показники, їх абсолютні та відносні відхилення у звітному році порівняно із базисним.

Таблиця 3.1

Динаміка основних показників ресурсного потенціалу підприємства за 2018-2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+ ; -)	
	2018	2019	2020	абсолютне	відносне, %*
A	1	2	3	4=3-1	5=4/1 x 100
1. Середньорічна вартість активів, тис. грн.					
у тому числі					
1.1) необоротних активів	66000	68000	67400		
1.2) оборотних активів	39000	40700	32600		
2. Площа сільськогосподарських угідь, га	10120	10250	10010		
2.1) у тому числі рілля	10000	10100	9800		
3. Середньорічне поголів'я, гол.:					
3.1) корів	300	325	330		
3.2) ВРХ на вирощуванні та відгодівлі	50	35	25		
4. Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у с/г виробництві, осіб					
у тому числі:					
4.1) в рослинництві	250	235	240		
4.2) в тваринництві	90	85	80		

*якщо відносне відхилення $\geq 100\%$, його доцільно виразити у разях (гр.5 = гр.3/гр.1).

2. Сформулювати висновки.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбатов М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с

2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй І.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 4. АНАЛІЗ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Мета практичного заняття: знати основні завдання аналізу необоротних активів; розуміти сутність аналізу руху та функціонального стану основних засобів; вміти аналізувати ефективність використання основних засобів.

План практичного заняття

1. Основні завдання аналізу необоротних активів.
2. Аналіз руху та функціонального стану основних засобів.
3. Аналіз ефективності їх використання основних засобів.

Ключові терміни та поняття

Основні засоби – матеріальні активи, які перебувають у розпорядженні підприємства для використання в процесі виробництва, здачі в оренду або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких становить більше одного року.

Виробничі основні засоби – функціонують у сфері матеріального виробництва підприємства.

Невиробничі основні засоби – це засоби невинробничої сфери (житлові будинки, об'єкти соціально-культурної й побутового призначення, які перебувають на балансі підприємства).

Структура основних засобів – співвідношення окремих груп основних фондів.

Активна частина основних виробничих засобів – це та частина основних виробничих фондів, яка бере безпосередню участь у виробничому процесі та характеризує виробничі можливості підприємства й завдяки цьому забезпечує належний обсяг та якість продукції (робіт, послуг). До активної частини основних фондів належать машини й устаткування (силові і робочі машини та устаткування, вимірювальні й регулюючі прилади і пристрої, лабораторне устаткування), обчислювальну техніку, яка використовується в автоматизованих системах управління технологічними процесами, інші машини й устаткування, а також транспортні засоби.

Коефіцієнт оновлення – відображає інтенсивність оновлення основних засобів і обчислюється як відношення вартості основних засобів, що надійшли за відповідний період до вартості основних засобів на кінець року.

Коефіцієнт уведення – обчислюється як відношення введених у дію основних засобів до вартості основних засобів на кінець року.

Коефіцієнт вибуття – характеризує ступінь інтенсивності вибуття основних засобів з виробництва й обчислюється як відношення вартості вибутих за звітний період основних засобів до вартості основних засобів на початок року.

Коефіцієнт зношеності – визначається як відношення суми зношеності за відповідний період до початкової вартості цих основних засобів.

Коефіцієнт придатності – обчислюється як відношення залишкової вартості основних засобів до їх початкової вартості.

Фондоозброєність – це відношення середньорічної вартості промислово-виробничих фондів до середньоспискової чисельності робітників.

Технічна озброєність праці – визначається відношенням вартості активної частини виробничого устаткування до середньоспискової чисельності робітників.

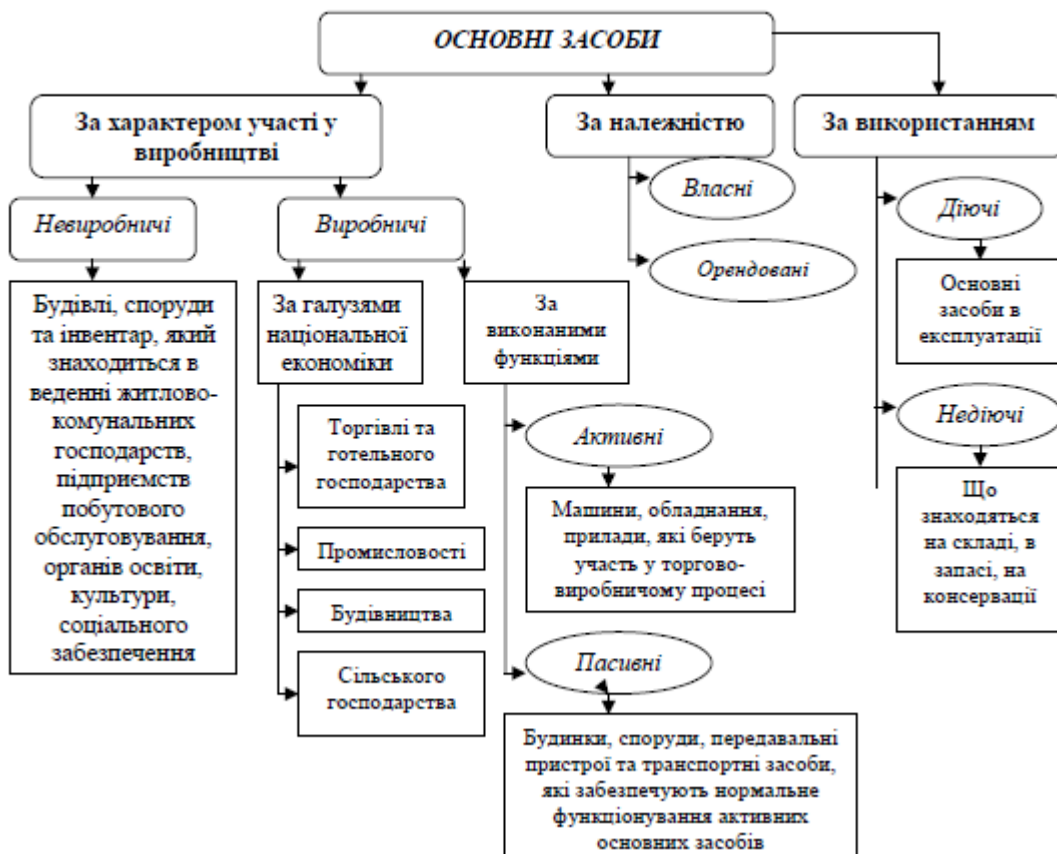
Фондовіддача – це відношення обсягу продукції (робіт, послуг) до середньорічної вартості основних виробничих фондів підприємства.

Фондомісткість – це показник, обернений до фондівіддачі. Він характеризує вартість основних виробничих фондів, яка припадає на одиницю вартості продукції (робіт, послуг).

Рентабельність основних виробничих засобів – це відношення чистого прибутку до середньорічної вартості основних фондів.

Структурно-логічні схеми

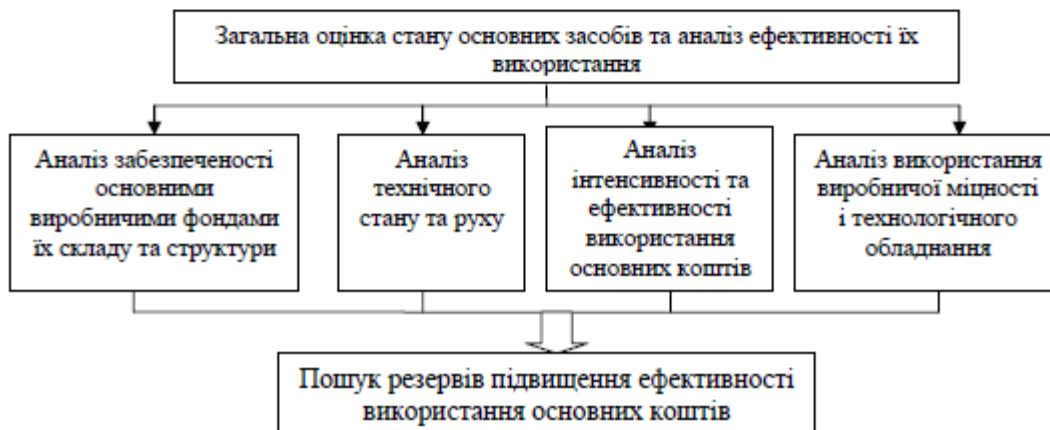
Структурно-логічна схема методики аналізу основних засобів

Основні етапи аналізу основних засобів підприємства

Схема аналізу основних засобів

Питання для самоконтролю:

1. Якими джерелами інформації необхідно користуватися при аналізі забезпеченості та використання основних засобів?
2. Як проводиться аналіз динаміки та структури основних засобів?
3. Як пов'язана структура основних засобів з виробничою потужністю?
4. За допомогою яких показників надається характеристика стану та руху основних засобів?
5. Які показники характеризують забезпеченість підприємства основними засобами та як вони розраховуються?
6. Через які показники можна оцінити вплив науково-технічного прогресу на обсяг виробництва?
7. Назвіть порядок розрахунку впливу основних засобів на обсяг реалізації продукції.
8. Які етапи застосовуються в загальній методиці аналізу основних засобів?
9. Які основні завдання треба вирішити при проведенні аналізу основних засобів?
10. Які прийоми використовуються у факторному аналізі віддачі основних засобів?

Практичні завдання:

Завдання 1. «Аналіз динаміки та стану основних засобів підприємства»

Зміст завдання: проаналізувати динаміку та стан основних засобів підприємства.

Порядок виконання:

1. Вибрати вихідну інформацію з Додатків з форми № 1 фінансової звітності «Баланс (звіт про фінансовий стан)» та форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» відповідно до табл. 4.1, вихідні дані занести до табл. 4.2. Провести розрахунки.

Таблиця 4.1

Вихідні дані для аналізу руху та стану основних засобів, тис. грн..

Показники	Коди рядків
Первісна вартість основних засобів на початок року	форма № 1 1011 графа 3
Первісна вартість основних засобів на кінець року	форма № 1 1011 графа 4
Знос основних засобів на початок року	форма № 1 1012 графа 3
Знос основних засобів на кінець року	форма № 1 1012 графа 4
Амортизація (нарахована за рік)	форма № 2 2515 графа 3

Таблиця 4.2

Показники динаміки та стану основних засобів за 2018-2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+, -)	
	2018	2019	2020	абсолютне	відносне, %*
A	1	2	3	4=3-1	5=4/1x100
Вихідна інформація, тис. грн..					
1. Первісна вартість основних засобів на початок року					
2. Первісна вартість основних засобів на кінець року					
3. Знос основних засобів на початок року					
4. Знос основних засобів на кінець року					
5. Амортизація (нарахована за рік)					
Показники динаміки основних засобів					
6. Середньорічна первісна вартість, тис. грн. (п. 1 + п.2) / 2					
7. Річний приріст (зменшення) первісної вартості, тис. грн. (п.2 - п.1)					
8. Темп приросту (зменшення) первісної вартості, % (п.7 x 100 / п. 1)					x
9. Середньорічна залишкова вартість, тис. грн. (п.1+ п.2 - п.3 - п.4) / 2					
10. Середня тривалість використання, років (п. 6 /п. 5)					
Показники стану основних засобів					
11. Ступінь зносу на початок року, % (п.3 x 100 / п.1)					x
12. Ступінь придатності на початок року, % (100 - п.11)					x
13. Ступінь зносу на кінець року, % (п.4 x 100 / п.2)					x
14. Ступінь придатності на кінець року, % (100 - п.13)					x

* якщо відносне відхилення >100 %, його доцільно виразити у разгах (гр.5 = гр.3/ гр.1).

Завдання 2.«Аналіз ефективності використання основних засобів підприємства»

Зміст завдання: розрахувати та проаналізувати показники ефективності використання основних засобів за даними про їх наявність та результати господарської діяльності підприємства.

Порядок виконання

1. Вибрати з Додатків вихідну інформацію з форм 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» відповідно до табл. 4.3, занести до табл. 4.4.

Таблиця 4.3

Вихідні та розрахункові дані для аналізу

Показники, тис. грн.	Порядок розрахунку
1. Середньорічна залишкова вартість основних засобів	форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»: (код 1010 гр. 3 + код 1010 гр. 4) / 2
2. Середньорічна первісна вартість основних засобів	форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»: (код 1011 гр. 3 + код 1011 гр. 4) / 2
3. Валова продукція	Визначається за даними статистичної звітності, за відсутності інформації визначити за операційними витратами - форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» код 2550 гр. 3
4. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» код 0200 гр. 3
5. Прибуток (збиток) від операційної діяльності	форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» код 2190 (якщо прибуток) або код 2195 (якщо збиток) гр. 3
6. Чистий прибуток (збиток)	форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» код 2350 (якщо прибуток) або код 2355 (якщо збиток) гр. 3

2. Провести розрахунки у табл. 4.4

Таблиця 4.4

Показники використання основних засобів підприємства у 2018-2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+, -)	
	2018	2019	2020	абсолютне	відносне, %*
A	1	2	3	4=3-1	5=4x100/1
Вихідна інформація, тис. грн.					
1. Середньорічна залишкова вартість основних засобів					
2. Середньорічна первісна вартість основних засобів					
3. Валова продукція					
4. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)					
5. Прибуток (збиток) від операційної діяльності					
6. Чистий прибуток (збиток)					
Показники ефективності використання основних засобів					

7. Віддача основних засобів (фондовіддача), грн.. (п. 3 / п. 1)					
8. Потреба в основних засобах на гривну вартості продукції (фондомісткість), грн.. (п. 1/ п. 3)					
Одержано на одну гривну вартості основних засобів, грн..:					
9. чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)					
10. чистого прибутку (збитку) (п. 6 / п. 1)					
11. Рентабельність основних засобів, % (п. 5 x 100 / п. 1)					x
12. Інтегральний показник ефективності використання основних засобів д/п. 7 x п. 11**					x
13. Умовний строк окупності, років (п. 1 / п. 5)					

*якщо відносне відхилення >100%, його доцільно виразити у разях (гр.5= гр.3/ гр.1); ** якщо п. 14 у табл. 14 має від'ємне значення, то п. 16 за цей рік не визначається.

3. За інформацією табл. 4.4 за допомогою способу абсолютних різниць визначити вплив факторів середньорічної вартості основних засобів (ОЗ) і фондівіддачі (ФВ) на зміну виробництва валової продукції (ВП) у 2020 році (звітний рік, всі показники з підстрочним знаком 1) порівняно з 2018 роком (базисний рік, всі показники з підстрочним знаком 0).

Загальна зміна обсягу виробництва валової продукції, тис. грн.:

$$\Delta ВП = ВП_1 - ВП_0 =$$

у т.ч. за рахунок факторів:

а) збільшення (зменшення) середньорічної вартості основних засобів

$$\Delta ВП_{ОЗ} = (ОЗ_1 - ОЗ_0) \times ФВ_0 =$$

б) зростання (зниження) фондівіддачі

$$\Delta ВП_{ФВ} = (ФВ_1 - ФВ_0) \times ОЗ_1 =$$

Перевірка розрахунку: $\Delta ВП = \Delta ВП_{ОЗ} + \Delta ВП_{ФВ} =$

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбатов М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй І.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації

семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. – 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 5. АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Мета практичного заняття: знати основні завдання аналізу оборотних активів; розуміти сутність аналізу складу і оборотності оборотних активів; вміти здійснювати аналіз використання матеріальних оборотних активів.

План практичного заняття

1. Основні завдання аналізу оборотних активів підприємства.
2. Аналіз складу оборотних активів.
3. Аналіз оборотності оборотних активів.
4. Аналіз використання матеріальних оборотних активів.

Ключові терміни та поняття

Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що необмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу (згідно НСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»). Вони обслуговують поточний господарський процес, послідовно приймають грошову, виробничу та товарну форму і впродовж одного операційного циклу можуть бути перетворені на грошові кошти.

Ефективність використання оборотних коштів визначається їх оборотністю, тобто оборотом, вимірним у часі.

Коефіцієнти обертання – кількість оборотів, що здійснюють окремі види активів впродовж періоду, що аналізується.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів – розраховується як відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньої величини оборотних активів.

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів – обчислюють як відношення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) до середньої вартості запасів.

коефіцієнт обертання готової продукції – відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до середньорічної вартості готової продукції.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості – відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість є вилученими на певний період з господарської діяльності підприємства оборотними активами.

Період оборотності виробничих запасів – розраховується як відношення добутку середнього сальдо виробничих запасів та днів періоду до суми витрачених запасів за період.

Період перебування капіталу на стадії незавершеного виробництва (час, протягом якого виробляється продукція) – відношення добутку середніх залишків незавершеного виробництва та днів періоду до собівартості виробленої продукції в звітному періоді;

Період перебування капіталу в готовій продукції – відношення добутку середнього сальдо за рахунком «Готова продукція» та днів періоду до суми кредитового обороту за рахунком «Готова продукція».

Тривалість операційного циклу – сума періоду обороту запасів і періоду обороту коштів в розрахунках.

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів (еквівалентів грошових коштів) від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг.

Тривалість фінансового циклу – різниця тривалості операційного циклу і періоду обороту кредиторської заборгованості.

Сума умовного вивільнення або додаткового залучення оборотних коштів під впливом зміни їх оборотності – добуток зміни у тривалості одного обороту звітного і базисного періоду на одноденну суму обороту у звітному періоді.

Матеріальні оборотні активи – запаси предметів праці, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб.

Коефіцієнти обертання – кількість оборотів, що здійснюють окремі види матеріальних ресурсів впродовж аналізованого періоду.

Тривалість одного обороту (в днях) – середній період, протягом якого кошти, вкладені в матеріальні активи, проходять всі стадії одного кругообігу.

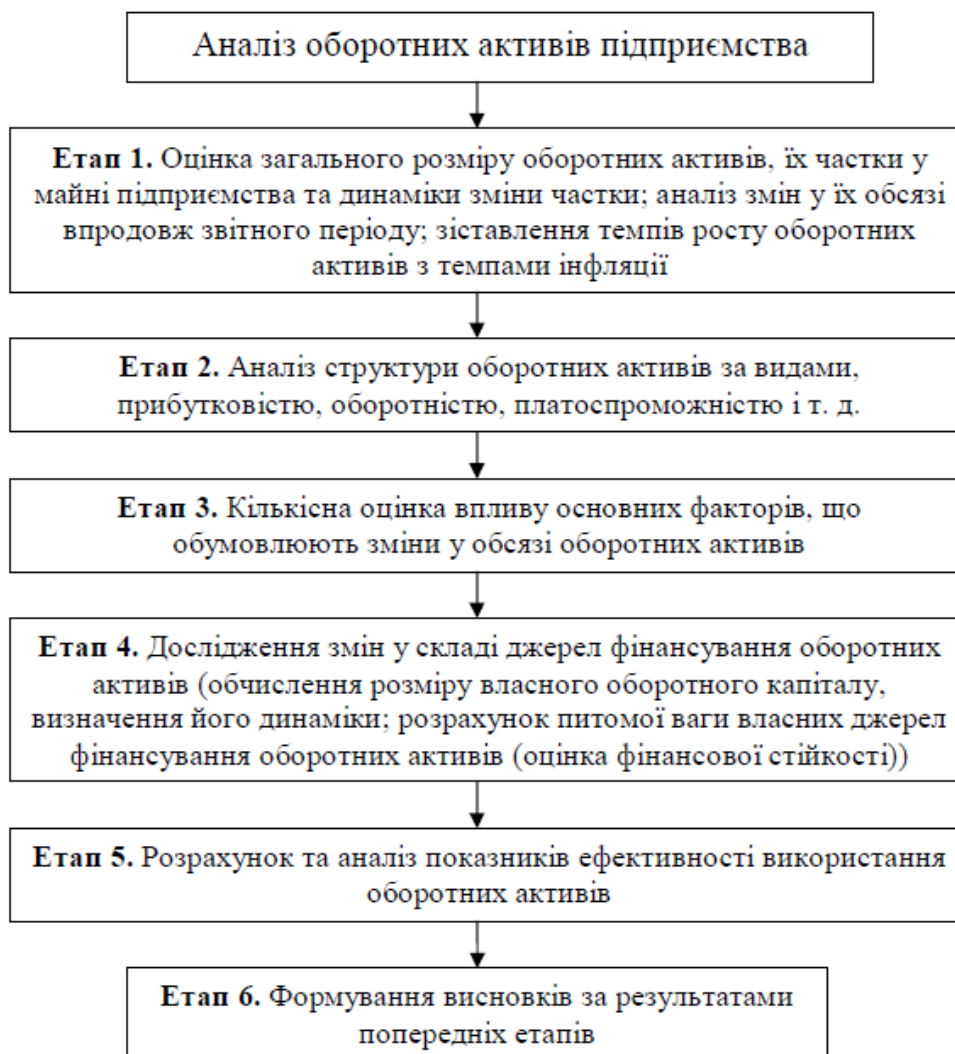
Матеріаломісткість (матеріалоємність) продукції – вартість матеріальних витрат на одну гривну валової продукції.

Матеріаловіддача – вихід валової продукції на одну гривну матеріальних витрат. є оберненим показником до матеріаломісткості.

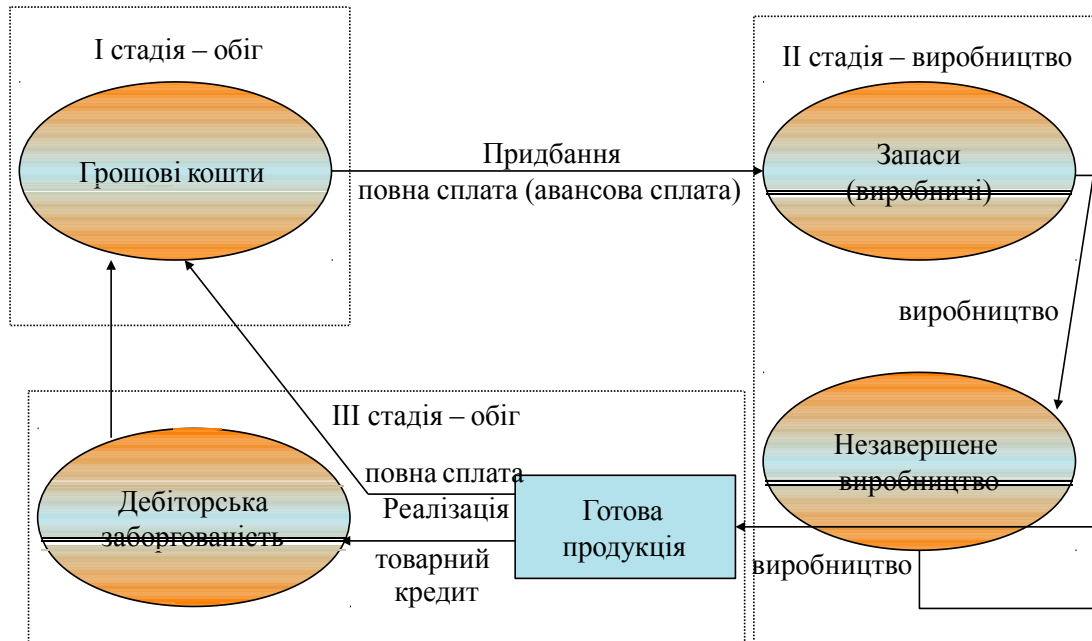
Питома вага матеріальних затрат у собівартості продукції визначається як відношення суми матеріальних витрат до собівартості виробленої продукції; Динаміка цього показника характеризує зміну матеріаломісткості продукції.

Норма прибутку – обчислюється діленням чистого прибутку на суму вартості основних виробничих засобів та оборотних матеріальних засобів.

Коефіцієнт співвідношення темпів росту обсягів виробництва і матеріальних витрат – розраховується діленням індексу товарної (валової) продукції на індекс матеріальних витрат.

Стадії обігу оборотних активів

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність аналізу динаміки складу і структури активів підприємства та джерел їхнього фінансування?
2. допомогою яких абсолютних показників можна провести аналіз фінансової стійкості підприємства?
3. За допомогою яких коефіцієнтів можна провести аналіз фінансової стійкості підприємства?
4. У чому полягає сенс проведення аналізу ліквідності балансу підприємства?
5. За допомогою яких коефіцієнтів можна провести аналіз платоспроможності підприємства?
6. 8. За допомогою яких коефіцієнтів можна провести аналіз ефективності використання оборотних коштів на підприємстві?
7. Яким чином проводиться аналіз впливу факторів на зміну оборотності оборотного капіталу підприємства?

Практичні завдання:

Завдання 1. «Аналіз показників наявності та використання матеріальних оборотних активів»

Зміст завдання: проаналізувати показники наявності та використання матеріальних оборотних активів.

Порядок виконання:

1. Вибрати вихідну інформацію з Додатків з форми № 1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)» та форми № 2 фінансової звітності «Звіт про фінансові

результати (Звіт про сукупний дохід)» відповідно до табл. 5.1.
Занести вихідні дані до табл. 5.2, провести розрахунки.

Таблиця 5.1

Вихідна інформація для аналізу показників, тис. грн.

Показники	Порядок розрахунку за даними форм № 1, 2 (коди рядків)
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	форма № 2: 2000 графа 3
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	форма № 2: 2050 графа 3
3. Прибуток (збиток) від операційної діяльності	форма № 2: 2190 або 2195 графа 3
4. Матеріальні витрати	форма № 2: 2500 графа 3
5. Середньорічна вартість матеріальних оборотних активів	форма № 1: 1100+1110 (графа 3 + графа 4)/2
5.1. Середньорічна вартість виробничих запасів	форма № 1: 1101 (графа 3 + графа 4) / 2
5.2. Середньорічна вартість незавершеного виробництва	форма № 1: 1102 (графа 3 + графа 4)/2
5.3. Середньорічна вартість готової продукції і товарів	форма № 1: 1103+1104 (графа 3 + графа 4) / 2
5.4. Середньорічна вартість поточних біологічних активів	форма № 1: 1110 (графа 3 + графа 4)/2

Таблиця 5.2

Динаміка показників наявності та використання матеріальних оборотних активів підприємства за 2018-2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. від 2018 р.	
	2018	2019	2020	абсолютне	відносне, % *
A	1	2	3	4=3-1	5=4/1x100
Вихідна інформація та показники наявності матеріальних оборотних активів, тис.					
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)					
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)					
3. Прибуток (збиток) від операційної діяльності					
4. Матеріальні витрати					
5. Середньорічна вартість матеріальних оборотних активів					
5.1. Середньорічна вартість виробничих запасів					
5.2. Середньорічна вартість незавершеного виробництва					

5.3. Середньорічна вартість готової продукції і товарів					
5.4. Середньорічна вартість поточних біологічних активів					
Показники використання матеріальних оборотних активів					
6. Коефіцієнт накопичення запасів ((п. 5.1 + п. 5.2) / п. 5.3)					
7. Коефіцієнт обертання матеріальних оборотних активів (п. 1 / п. 5)					x
8. Тривалість одного обороту матеріальних оборотних активів, днів (365/ п. 7)					
9. Тривалість одного обороту виробничих запасів, днів (365 x п. 5.1 / п. 2)					
10. Матеріаловіддача, грн. (п. 2 / п. 4)					
11. Матеріаломісткість, грн. (п. 4 / п. 2)					
12. Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, % (п. 4 x100/ п. 2)					x
13. Отримано прибутку (збитку) від операційної діяльності на 1 грн.. матеріальних витрат, грн.. (п. 3 / п. 4)					

*якщо відносне відхилення >100 %, його доцільно виразити у разях (гр.5 = гр.3/ гр.1).

2. Визначити вплив факторів на зміну тривалості одного обороту виробничих запасів у звітному 2020 році (T_1) порівняно з базовим 2018 роком (T_0) способом ланцюгових підстановок.

За даними табл. 5.2 проводиться розрахунок умовного показника тривалості одного обороту виробничих запасів, днів:

$$T_{ум} = \frac{365 \times \overline{BZ}_1}{CB_0} =$$

де, \overline{BZ}_1 – середньорічна вартість виробничих запасів в звітному році, тис. грн.. (п. 5.1 гр. 3 у табл.5.2);

CB – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) у базисному році, тис. грн.. (п. 2 гр. 1 у табл. 5.2).

Загальна зміна тривалості обороту одного обороту виробничих запасів, днів:

$$\Delta T = T_1 - T_0 =$$

У тому числі за рахунок факторів:

зростання (скорочення) середньорічної вартості виробничих запасів:

$$\Delta T_{BZ} = T_{ум} - T_0 =$$

збільшення (зменшення) собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\Delta T_{CB} = T_1 - T_{ум} =$$

Перевірка розрахунку: $\Delta T = \Delta T_{BZ} + \Delta T_{CB} =$

3. Визначити величину відносного вивільнення з господарської діяльності (–) або додаткового залучення в господарську діяльність (+) оборотних активів у вигляді запасів за формулою:

$$\Delta B3 = CB_1 \times \Delta T / 365 =$$

4. Сформулювати висновки.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбатов М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй Ю.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 6. АНАЛІЗ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Мета практичного заняття: знати основні завдання аналізу трудових ресурсів підприємства; розуміти сутність аналізу складу та динаміки трудових ресурсів, показники використання робочого часу на підприємстві; вміти здійснювати порівняльний аналіз продуктивності та оплати праці.

План практичного заняття

1. Напрями аналізу трудових ресурсів підприємства.
2. Аналіз складу та динаміки трудових ресурсів.
3. Показники використання робочого часу на підприємстві.
4. Система показників аналізу продуктивності праці.
5. Порівняльний аналіз продуктивності та оплати праці.

Ключові терміни та поняття

Трудові ресурси – це частина працездатного населення, що за своїми віковими, фізичними, освітніми даними відповідає певній сфері діяльності.

Працівники підприємства за характером участі у процесі виробництва розподіляються на працівників основної діяльності (робітники, інженерно-технічний персонал – ІТП, службовці, молодший обслуговуючий персонал – МОП, учні, персонал охорони) і невиробничий персонал, що зайнятий в обслуговуючих та інших підрозділах.

Оцінка персоналу – це цілеспрямоване порівняння певних характеристик працівників з відповідними параметрами, вимогами.

Коефіцієнт прийому – розраховується як відношення кількості прийнятого персоналу на роботу до середньоспискової чисельності персоналу.

Коефіцієнт вибуття – розраховується як відношення кількості звільнених робітників до середньоспискової чисельності персоналу.

Коефіцієнт плинності кадрів – розраховується як відношення кількості звільнених за власним бажанням та порушенням трудової дисципліни до середньоспискової чисельності персоналу.

Коефіцієнт стабільності персоналу – розраховується як відношення чисельності робітників, що працювали цілий рік до середньоспискової чисельності персоналу.

Коефіцієнт загального обороту – розраховується як відношення заново прийнятого на роботу персоналу і того, що вибув до середньоспискової чисельності персоналу.

Продуктивність праці – кількість продукції (обсяг робіт, послуг) у грошовому або натуральному виразі, що виробляється одним працівником за одиницю робочого часу або кількість робочого часу, що витрачається на виробництво одиниці продукції.

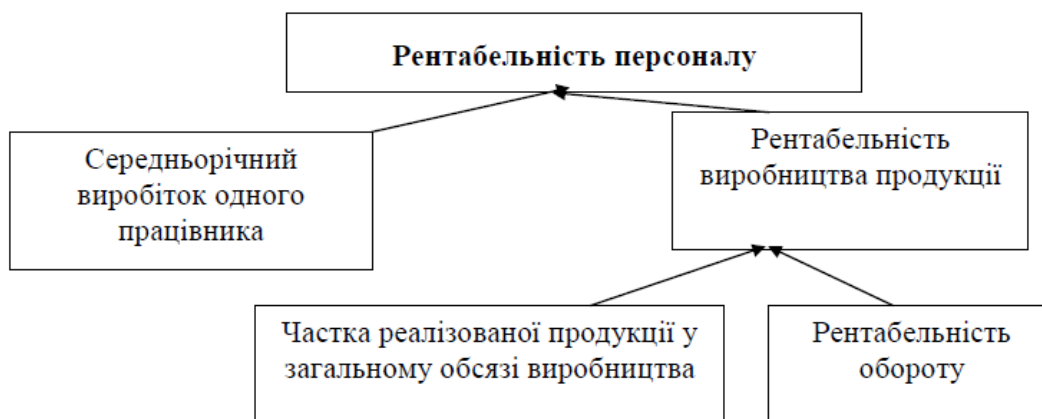
Рівень продуктивності праці – характеризується кількістю продукції (обсягом робіт, послуг) у грошовому або натуральному виразі, котра виробляється одним працівником (робітником) за одиницю робочого часу (годину, зміну, добу, місяць, квартал, рік), або кількістю робочого часу, що витрачається на виробництво одиниці продукції (виконаної роботи, наданої послуги).

Фонд оплати праці штатних працівників підприємства складається з фонду:

- **основної заробітної плати** – це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (посадових обов’язків, виробітку, нормо-годин);
- **додаткової заробітної плати** – це винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість, а також за особливі умови праці;
- **інших заохочувальних та компенсаційних витрат** – це виплати, які включають винагороди за підсумком роботи, премії, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, що не передбачені актами чинного законодавства.

Структурно-логічні схеми

Модель взаємозв’язку рентабельності персоналу та продуктивності праці

Основні етапи аналізу трудових ресурсів підприємства

Питання для самоконтролю:

1. Чому трудові ресурси вважають найбільш активним і вирішальним чинником виробництва?
2. За допомогою яких показників проводиться аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами?

3. Які показники використовують для характеристики руху трудових ресурсів на підприємстві?
4. За якими показниками аналізується використання робочого часу?
5. Чим характеризується рівень продуктивності праці?
6. Які чинники сприяють підвищенню продуктивності праці?
7. Із яких елементів складається фонд оплати праці?
8. Які чинники впливають на відносне відхилення по фонду оплати праці робітників та за допомогою яких прийомів можна визначити їх вплив?
9. Які висновки можна зробити при оцінці співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньої заробітної плати?
10. Які чинники праці впливають на обсяг виробництва продукції?

Практичні завдання:

Завдання 1. «Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами»

Зміст завдання: проаналізувати показники забезпеченості сільськогосподарського підприємства трудовими ресурсами.

Порядок виконання

1. За вихідними даними табл. 6.1 розрахувати показники, що характеризують навантаження на одного працюючого.

Таблиця 6.1

Динаміка забезпеченості підприємства трудовими ресурсами у 2018-2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+ ; -)	
	2018	2019	2020	абсолютне	відносне, %*
А	1	2	3	4=3-1	5=4x100/1
1. Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у с.-г. виробництві, осіб - всього	340	320	320		
у тому числі:					
1.1. в рослинництві	250	235	240		
1.2. в тваринництві	90	85	80		
2. Площа сільськогосподарських угідь, га	10120	10250	10010		
2.1) у тому числі рілля	10000	10100	9800		
3. Середньорічне поголів'я, гол.:					
3.1) корів молочного стада	300	325	330		
3.2) ВРХ на вирощуванні та відгодівлі	50	35	25		
4. Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн..	46000	48000	47400		
5. Припадає в розрахунку на одного працюючого в рослинництві, га:					
5.1. сільськогосподарських угідь (п. 2 / п. 1.1)					

5.2. ріллі (п. 2.1 / п. 1.1)					
6. Навантаження на одного працівника в тваринництві, голів:					
6.1. корів молочного стада (п. 3.1 / п. 1.2)					
6.2. великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі (п. 3.1 / п. 1.2)					
7. Припадає на середньорічного працівника основних засобів (фондоозброєність), тис. грн.. (п.4 / п. 1)					

* якщо відносне відхилення >100 %, його доцільно виразити у разях (гр.5 = гр.3/ гр.1).

2. 2. Сформулювати висновки.

Завдання 2. «Аналіз використання трудових ресурсів»

Зміст завдання: проаналізувати показники продуктивності праці в підприємстві.

Порядок виконання

1. Вибрати вихідну інформацію з Додатків з форми фінансової звітності № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» відповідно до табл. 6.2. Занести вихідні дані до табл. 6.3, провести розрахунки.

Таблиця 6.2

Вихідні та розрахункові дані для аналізу

Показники, тис. грн.	Порядок розрахунку за даними форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»
1. Валова продукція	Визначається за даними статистичної звітності, за відсутності інформації визначити за операційними витратами - код 2550 гр. 3
2. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	код 0200 гр. 3
3. Прибуток (збиток) від операційної діяльності	код 2190 (якщо прибуток) або код 2195 (якщо збиток) гр. 3
4. Витрати на оплату праці	код 2505 гр. 3

Таблиця 6.3

**Показники використання трудових ресурсів підприємства
за 2018-2020 рр.**

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+,-)	
	2018	2019	2020	абсо- лютне	відносне, %*
А	1	2	3	4=3-1	5=4x100/1
Вихідна інформація					
1. Середньооблікова чисельність працівників, осіб – всього	340	320	320		
2. Вироблено валової продукції (по собівартості), тис. грн..					
3. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн..					
4. Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн..					
5. Витрати на оплату праці, тис. грн..					
Показники використання трудових ресурсів					
6. Продуктивність праці - вироблено валової продукції на одного працівника, тис. грн. (п. 2 / п. 1)					
Отримано на одного працівника, тис. грн.:					
7. чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (п. 3 / п. 1)					
8. прибутку (збитку) операційної діяльності (п. 4 / п. 1)					
9. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн. (п. 5 / п. 1)					
10. Вироблено валової продукції на 1 грн. витрат на оплату праці, грн. (п. 2 / п. 5)					

* якщо відносне відхилення >100 %, його доцільно виразити у разях (гр.5 = гр.3/ гр.1).

2. Сформулювати висновки.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбатов М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй І.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.

5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.

7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.

8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.

9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220

10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с

11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.

12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. – 339 с.

13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.

14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.

16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.

17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 7. АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ, ВИКОНАННЯ РОБІТ, НАДАННЯ ПОСЛУГ

Мета практичного заняття: знати основні завдання аналізу виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг; розуміти сутність методики аналізу обсягу виробництва продукції за асортиментом й структурою випуску продукції, аналізу якості та браку продукції, аналізу ритмічності та комплектності виробництва.

План практичного заняття

1. Завдання аналізу виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг.
2. Аналіз зберігання продукції.

Ключові терміни та поняття

Виробнича програма – це система адресних завдань з виробництва й доставки продукції споживачам у розгорнутій номенклатурі, асортименті, відповідної якості та в установлені терміни згідно з договорами поставки.

Виробнича потужність підприємства характеризує максимально можливий річний обсяг випуску продукції (надання послуг) за заздалегідь визначеними номенклатурою, асортиментом, якістю за умови найбільш повного використання устаткування і виробничих площ, застосування прогресивної технології та організації виробництва.

Суть прийому найменшого відсотка полягає в тому, що в рахунок виконання завдання з випуску продукції за асортиментом приймається найнижчий відсоток серед визначених, але не вище ніж 100.

Структура – це співвідношення окремих виробів у загальному їх випуску.

Суть методу прямого рахунку полягає в тому, що в рахунок виконання завдання з випуску продукції за структурою зараховується фактичний обсяг випуску, не вищий за його рівень при структурі завдання.

Під ритмічністю виробництва розуміють випуск продукції відповідно до погодинних, добових, місячних графіків в обсязі та асортименті, передбачених завданням.

Коефіцієнт ритмічності – визначається як відношення фактичного (але не вище завдання) випуску продукції (або його питомої ваги) до випуску продукції відповідно до завдання (питомої ваги).

Критерій якості – відповідність якості вимогам покупців, платоспроможному попиту, стандартам, технічним показникам кращих товарів-аналогів, ступінь точності дотримання виробничих процесів.

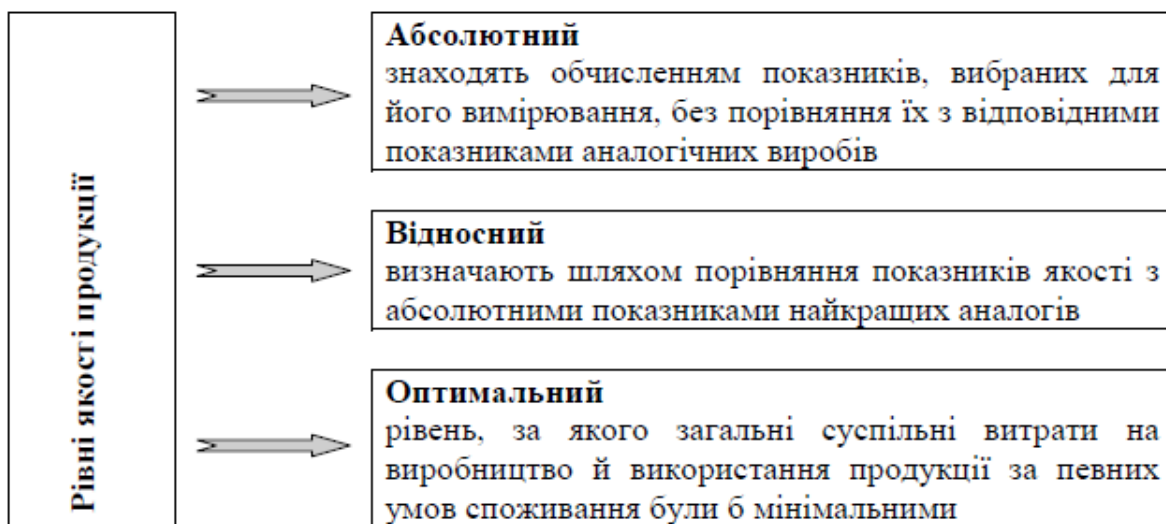
Рівні якості: абсолютний, відносний, оптимальний.

Структурно-логічні схеми

Показники якості продукції

Рівні якості продукції

Шляхи поліпшення якості продукції

Питання для самоконтролю:

1. Що виступає основним завданням економічного аналізу виробництва продукції?
2. Що має містити процес аналізу виробництва продукції?
3. За якими показниками здійснюється оцінка виконання планів виробництва?
4. Який порядок визначення відсотку виконання плану виробництва продукції (товарів, робіт, послуг)?
5. Як визначається абсолютне перевиконання або недовиконання плану виробництва продукції (товарів, робіт, послуг)?

Практичні завдання:

Завдання 1. «Аналіз динаміки виробництва продукції»

Зміст завдання: оцінити динаміку виробництва продукції підприємства з використанням системи аналітичних показників.

Порядок виконання:

1. За даними табл. 7.1 щодо виробництва продукції певного виду розрахувати аналітичні показники ряду динаміки базисним і ланцюговим способами.

Абсолютний приріст рівнів ряду динаміки (А) – різниця між двома рівнями ряду динаміки (У).

При базисному способі абсолютні прирости визначають за формулою:

$$A^B = Y_n - Y_0,$$

де, Y_n – рівень року, який порівнюють;

Y_0 – рівень базисного року (перший рік у табл.7.1).

Ланцюгові абсолютні прирости визначають за формулою:

$$A^L = Y_n - Y_{n-1},$$

де, Y_n – рівень року, який порівнюють;

Y_{n-1} – рівень попереднього року.

Коефіцієнт зростання (К) – відношення наступного рівня до базисного або попереднього. Визначаються за формулами:

$$\text{базисні } K^B = \frac{Y_n}{Y_0},$$

$$\text{ланцюгові } K^L = \frac{Y_n}{Y_{n-1}}.$$

Темп приросту T_p - різниця між темпом зростання (коефіцієнтом зростання, вираженим у відсотках) і 100%:

$$T = K \times 100 - 100.$$

Таблиця 7.1

Розрахунок аналітичних показників ряду динаміки виробництва продукції А у 2018-2020 рр.

Показники ряду	Роки		
	2018	2019	2020
Виробництво продукції А, ц	200	250	288
Абсолютний приріст, ц:			
базисний	X		
ланцюговий	X		
Коефіцієнт зростання:			
базисний	X		
ланцюговий	X		
Темп приросту, %:			
базисний	X		
ланцюговий	X		

2. Дати узагальнюючу оцінку динаміки виробництва за допомогою середніх показників:

Середній абсолютний приріст розраховується за формулою середньої арифметичної простої з ланцюгових приростів:

$$\bar{A} = \frac{\sum A^I}{n} =$$

Середній коефіцієнт зростання визначається за формулою середньої геометричної з ланцюгових коефіцієнтів зростання:

$$\bar{K} = \sqrt{K_1^I \times K_2^I} =$$

Середній темп приросту:

$$\bar{T}_{пр.} = \bar{K} \times 100 - 100 =$$

3. Сформулювати висновки, в яких відобразити основні тенденції динаміки виробництва.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбаток М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй І.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-

екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.

12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. 339 с.

13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.

14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.

16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.

17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 8. АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Мета практичного заняття: розуміти значення, завдання та системи інформаційного забезпечення аналізу витрат на підприємстві; знати методiku аналізу витрат за економічними елементами та статтями калькуляції; вміти оцінювати витрати підприємства та проводити факторний аналіз калькуляційних статей, а також проводити пошук резервів зниження витрат підприємства.

План практичного заняття

1. Завдання аналізу витрат підприємства і собівартості продукції.
2. Аналіз структури та динаміки витрат підприємства.
3. Факторний аналіз витрат підприємства.
4. Аналіз собівартості продукції.
5. Факторний аналіз собівартості продукції.

Ключові терміни та поняття

Витрати підприємства – це сукупність витрат живої та уречевленої праці для здійснення поточної господарської діяльності підприємства, а за натурально-речовим складом – спожита частина матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Собівартість – це оцінка продукції на базі вартості сировини, матеріалів, палива, енергії, праці та інших ресурсів, що споживаються в процесі її виробництва.

Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства, безпосередньо пов'язані з виробництвом і реалізацією товарів, робіт і послуг.

Витрати звичайної діяльності – це витрати підприємства, пов'язані з будь-якою його основною діяльністю, а також з операціями, що її забезпечують або виникають унаслідок її проведення.

Операційні витрати є основним видом витрат підприємства, безпосередньо пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

Витрати на одну гривню продукції – це універсальний показник, який дає можливість оцінити не лише виконання плану за собівартістю продукції, а й дати оцінку її динаміки в будь-якій галузі виробництва, провести порівняльний аналіз собівартості продукції на підприємствах, які випускають однорідну продукцію. Він розраховується як відношення загальної суми витрат на виробництво і реалізацію продукції до вартості випущеної продукції. На зміну витрат на одну гривню продукції впливають відхилення в структурі та асортименті, рівень витрат на виробництво окремих виробів, ціни та тарифи на матеріальні ресурси та оптові ціни на продукцію. Розрахунок впливу цих факторів проводять методом ланцюгових підстановок.

Елементи витрат – це однорідні за складом витрати підприємства, які характеризують використані ресурси незалежно від форми і місця їх використання на той чи інший об'єкт віднесення витрат.

Калькуляційні статті – характеризують склад використаних ресурсів залежно від напрямів і місця їх використання на об'єкт витрат, тобто групування затрат за

статтями калькуляції вказує, на що конкретно та в яких розмірах використані ресурси.

Метод аналізу собівартості за калькуляційними статтями – це порівняння фактичних витрат з плановими за кожною статтею, визначення суми економії чи перевитрат.

Прямі витрати – це витрати, які безпосередньо пов'язані з процесом виробництва або реалізації певного виду продукції та які прямо відносять до собівартості виробленої продукції.

Непрямі витрати – пов'язані з виробництвом кількох видів продукції, їх розподіляють за об'єктами калькуляції пропорційно до відповідної бази (основної і додаткової заробітної плати робітників або всіх прямих витрат тощо). Прикладом непрямих витрат є загальновиробничі витрати, витрати на утримання основних засобів.

Відносний рівень витрат визначають шляхом віднесення витрат будь-якого функціонуючого підрозділу до відповідних показників конкурентів.

Поточні резерви зниження собівартості включають усі види непродуктивних витрат (явні і приховані), також перевитрати ресурсів і надмірні витрати грошових коштів, виявлені в ході аналізу.

Перспективні резерви – це збільшення обсягів виробництва продукції за рахунок зменшення її собівартості, впровадження досягнень науково-технічного прогресу та спеціалізації, кооперування й комбінування виробництва.

Структурно-логічні схеми

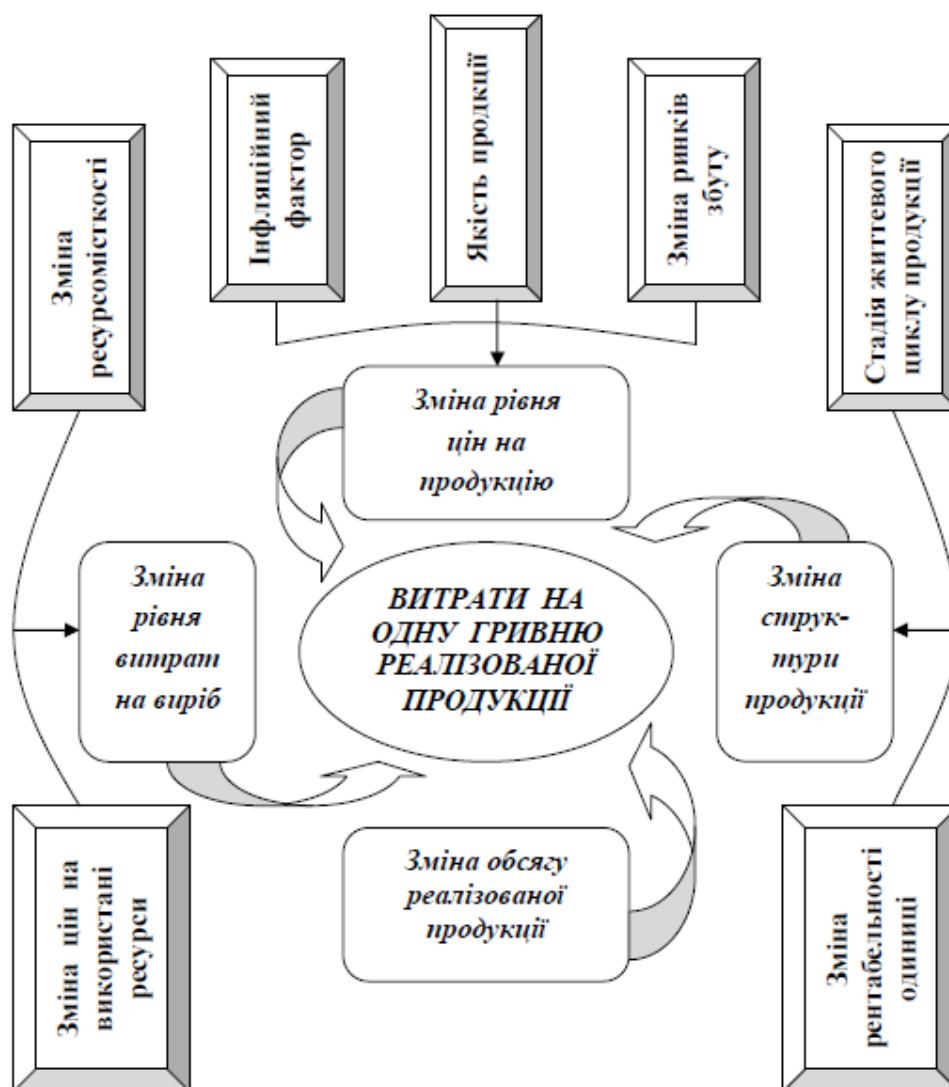
Принципи відповідності доходів та витрат

<i>Принцип</i>	<i>Приклад</i>
Витрати визнаються витратами в той момент, коли відбувається визнання доходу, для якого вони були здійснені	Витрати понесені підприємством на виготовлення продукції, визнаються витратами періоду в момент визнання виручки від реалізації цієї продукції
Якщо певні витрати були понесені, але їх неможна пов'язати з доходом певного періоду, то такі витрати визнаються витратами того періоду, у якому вони були здійснені	Адміністративні витрати, витрати на збут
Якщо актив забезпечує одержання економічних вигід протягом кількох звітних періодів, то витрати систематично розподіляються між відповідними періодами	Витрати на придбання основних засобів визнаються на періодичній основі у вигляді амортизації

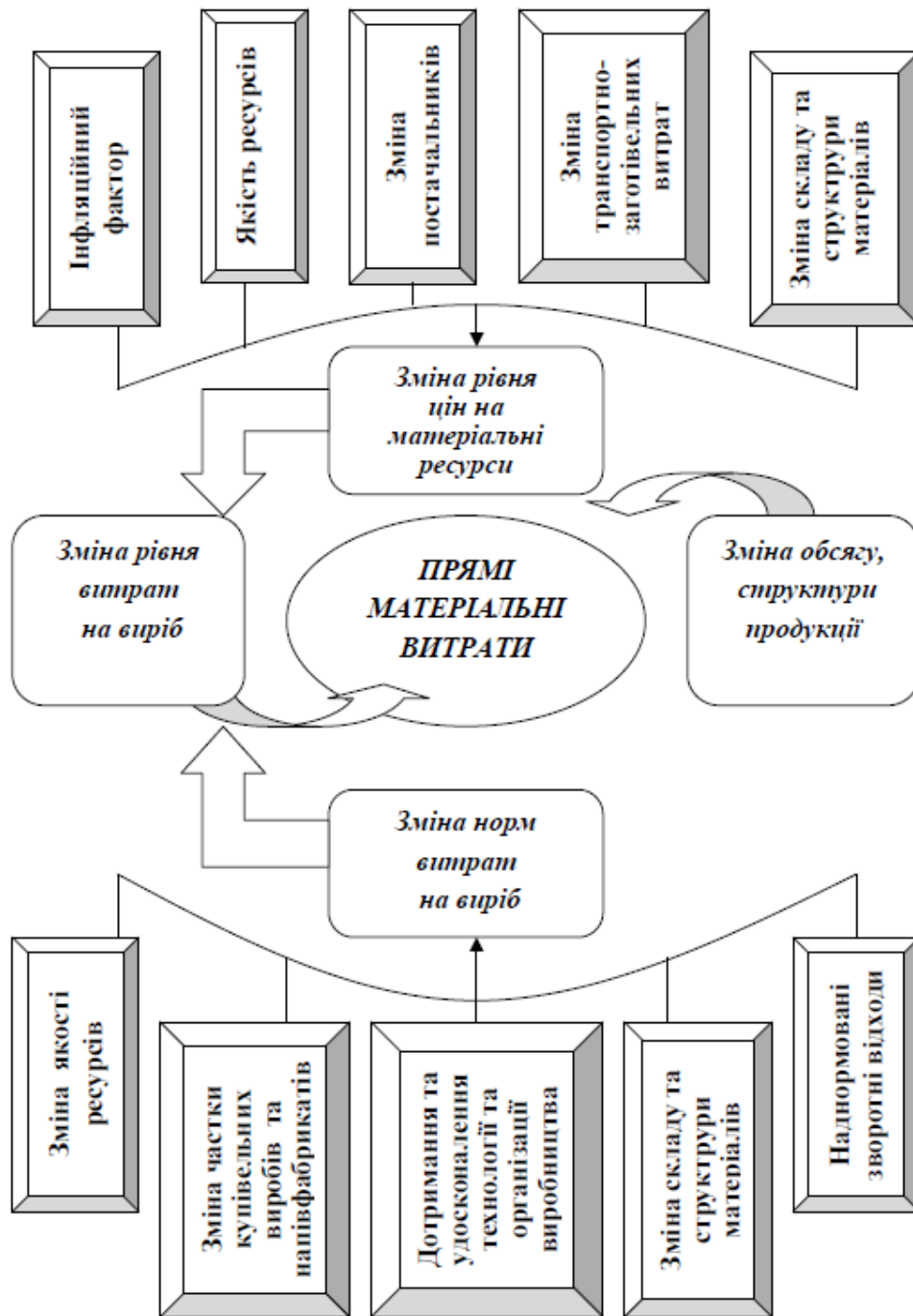
Класифікація видів витрат за критеріями та ознаками

Критерій	Ознаки класифікації	Види витрат
1	2	3
Організаційно-управлінський	За центрами відповідальності	Витрати виробництва, цеху, технологічного переділу
	За місцем виникнення	Витрати виробництва, цеху, підрозділу, служби
	За доцільністю витрачання	Продуктивні, непродуктивні
	За рівнем контрольованості	Контрольовані, неконтрольовані
	Залежно від прийняття рішення	Релевантні, нерелевантні
	За терміном генерування прибутку	Спрямовані на розвиток підприємства, пов'язані з поточною виробничо-господарською діяльністю підприємства
	За видами діяльності	Витрати виробничої, невиробничої, промислової, непромислової діяльності, а також основне і допоміжне виробництво, матеріально-технічне забезпечення, розроблення нових технологій, маркетинг, управління
	За спрямуванням для забезпечення цілей бюджетування	Витрати на мотивування, соціальний розвиток, інновації, маркетингові дослідження та комунікації, амортизаційні відрахування, фіскальні та інші витрати на забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності
	За сферами діяльності підприємства	Операційні, інвестиційні, фінансові
За можливістю (ступенем) охоплення планом	Плановані, неплановані	
Обліково-аналітичний	За порядком віднесення витрат на період генерування прибутку	Витрати на продукт, витрати на період
	За відношенням до діючих норм	Нормовані і ненормовані або по нормах, відхиленням від норм, змінами норм
	За порядком обчислення (складом)	Фактичні, планові (бюджетні) або прогнозовані, нормативні
	За відношенням до звітного періоду	Витрати поточного, минулого і майбутнього періодів
	За призначенням	Технологічні, організаційні
	За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні витрати Витрати на оплату праці Відрахування на соціальні заходи Амортизація Інші витрати
За цільовим призначенням (статтями калькуляції)	Прямі виробничі витрати Витрати на утримання та експлуатацію машин Загальновиробничі витрати Адміністративні витрати Витрати на збут	
За способом перенесення вартості на собівартість продукції	Прямі, непрямі	

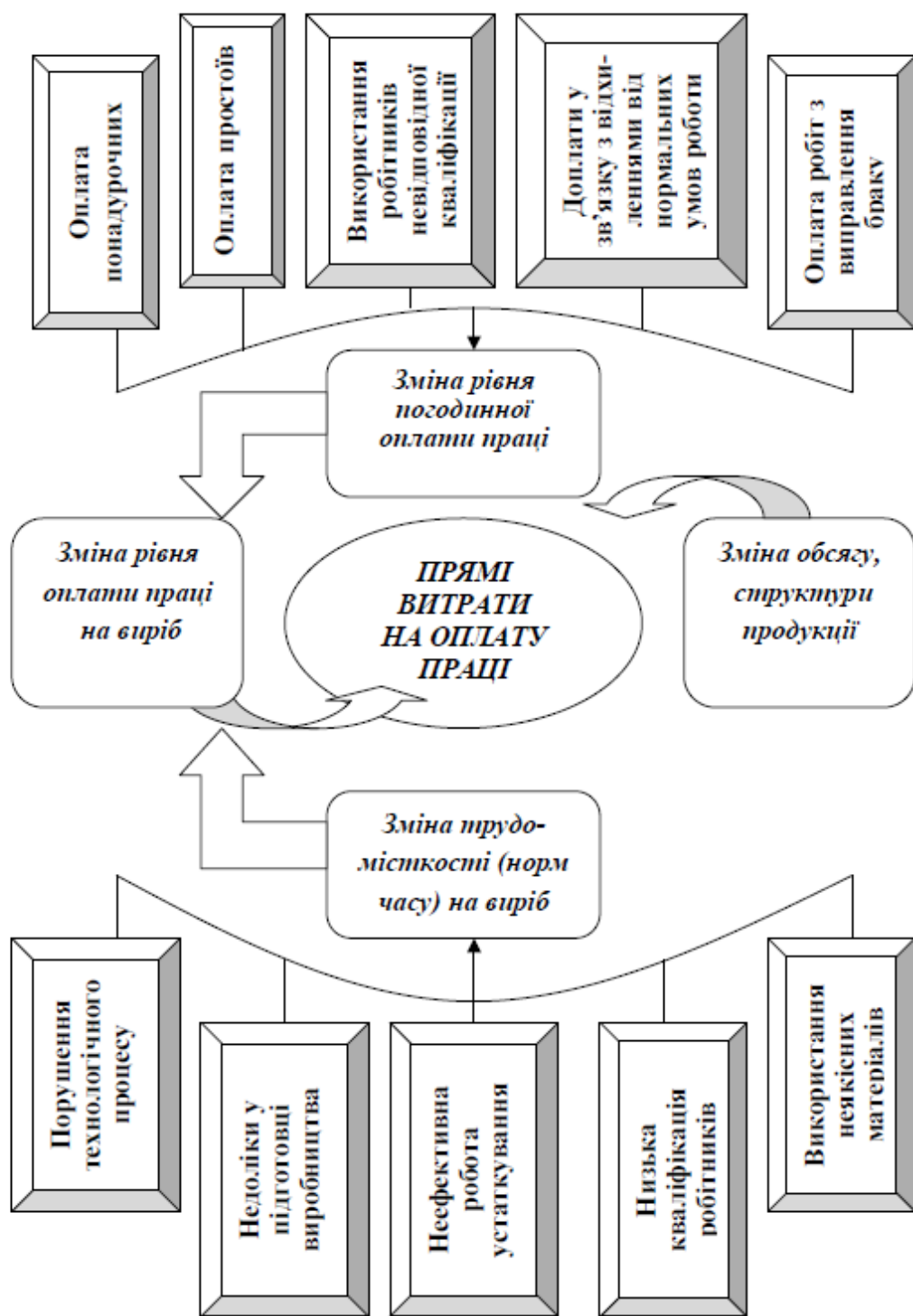
	За відношенням до технологічного процесу	Основні, накладні
	За відношенням до собівартості продукції	Ті, що включаються, і ті, що не включаються до собівартості продукції
Фінансово-економічний	За відношенням до готового продукту	Витрати на незавершене виробництво, витрати на готовий продукт
	За складом	Прості (одноеlementні), комплексні
	За видами продукції	Витрати на виробі, типові представники виробів, групи однорідних виробів, одноразові замовлення, валову, товарну, реалізовану продукцію
	За відношенням до обсягу виробництва	Змінні, постійні, змішані
	За відношенням до форм праці	Витрати живої та уречевленої праці
	За відношенням до форм вартості	Трудові, матеріальні, грошові
Маркетинговий	За споживанням ресурсів	Вхідні, спожиті
	За порядком обчислення	Середні, граничні
	Залежно від функціональних видів діяльності, з якими пов'язані витрати	Виробничі, невиробничі (загальнофірмові)
	Залежно від можності простежити витрати до конкретного товару	Прямі, непрямі
	Залежно від ступеня усереднення витрат	Повні витрати Витрати, які входять до середньої собівартості
	Залежно від динаміки, яка відповідає функціональним змінам	Змінні, постійні (фіксовані), валові, змішані
	За періодичністю виникнення (вкладень) або за календарним періодом	Поточні, одноразові, довгострокові
Інвестиційний	За терміном обчислення	Капітальні, поточні

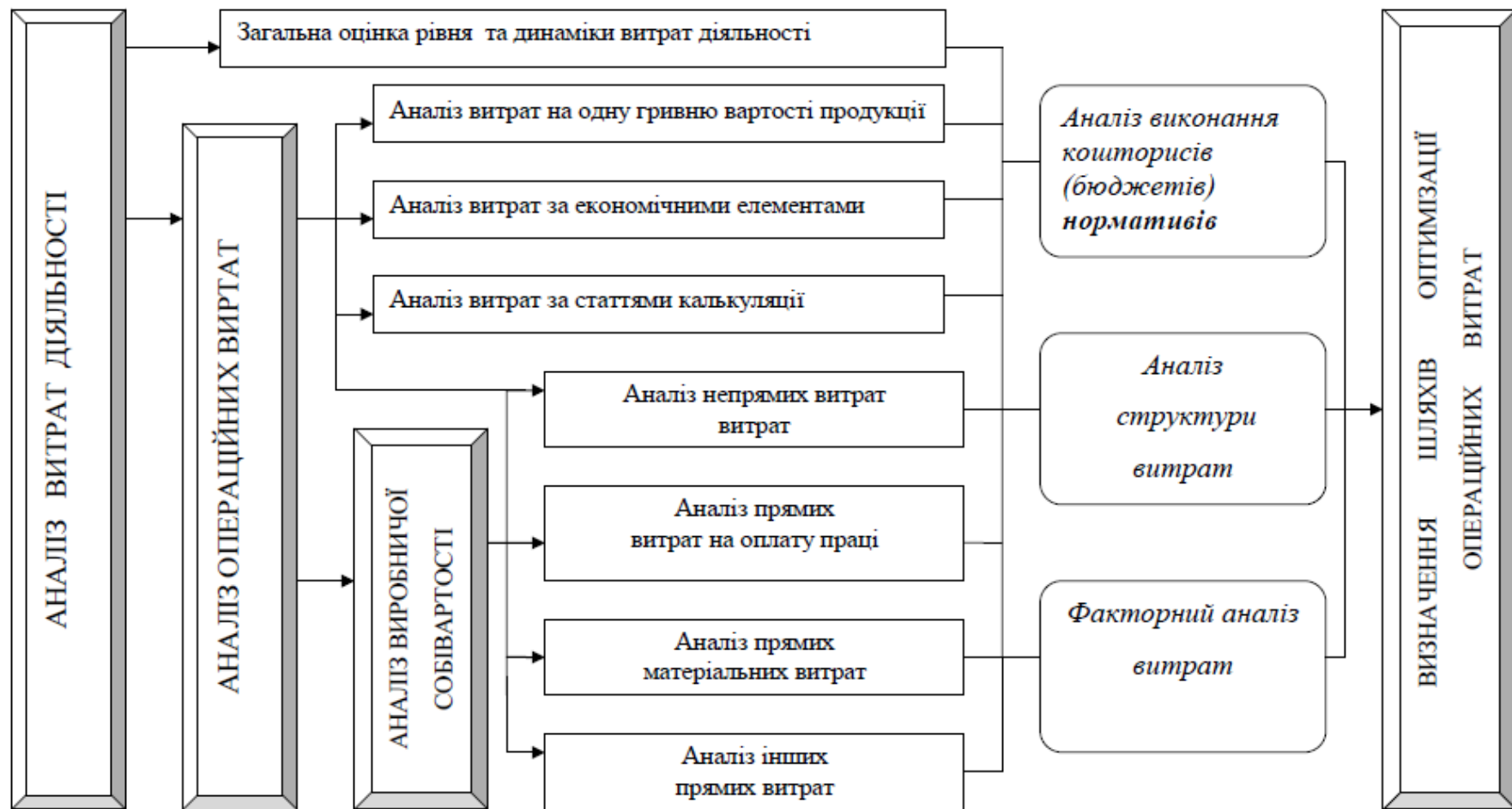
Факторний аналіз витрат на одну гривню вартості продукції

Факторний аналіз прямих матеріальних витрат

Факторний аналіз прямих витрат на оплату праці

Основні етапи економічного аналізу витрат підприємства

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає необхідність здійснення налізу витрат на виробництво та собівартості продукції?
2. Яких найбільш важливих принципів повинні дотримуватися підприємства для обліку доходів та витрат? Наведіть приклад.
3. Опишіть загальну схему формування операційних витрат підприємства та їх аналізу.
4. Охарактеризуйте основні статті калькуляції операційної собівартості товарної продукції.
5. Як групуються операційні витрати на виробництво за економічними елементами ?
6. У чому сутність методики аналізу операційних витрат за показником «операційні витрати на 1 грн.. реалізованої продукції»?
7. Які чинники впливають на зміну витрат на 1 грн.. та як розраховується цей вплив ?

Практичні завдання:

Завдання «Факторний аналіз собівартості продукції рослинництва»

Зміст завдання: проаналізувати вплив чинників першого порядку на собівартість одиниці продукції рослинництва.

Порядок виконання:

1. За даними табл. 8.1 проаналізувати собівартість виробництва соняшнику та фактори, що її зумовили. При порівнянні показників порядковий номер року позначається підстрочними знаками: рівень, який порівнюють, позначається n (наприклад, $p.1_n$ – перший показник за цей рік), попередній рівень – $n-1$ (наприклад, $p.1_{n-1}$ – перший показник за попередній рік).

Таблиця 8.1

Динаміка показників собівартості виробництва соняшнику підприємством у 2018-2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2018 р. від 2020 р. (+, -)	
	2018	2019	2020	абсолютне	відносне, %*
А	1	2	3	4=3-1	5=4x100/1
1. Виробництво продукції (валовий збір), ц	8400	9280	9600		
2. Зібрана площа, га	300	290	320		
3. Урожайність, ц з га (п. 1 / п. 2)					
4. Виробнича собівартість продукції, тис. грн..	4116	5568	7488		

5. Витрати на 1 га зібраної площі, грн.. (п. 4 × 1000 / п. 2)					
6. Виробнича собівартість 1 ц, грн.. (п. 4 x 1000 / п. 1)					
7. Загальна зміна виробничої собівартості 1 ц порівняно із попереднім роком, грн (п. 6 _n – п. 6 _{n-1})	x			x	x
в т.ч. за рахунок збільшення (зменшення):					
7.1. витрат на 1 га зібраної площі ((п. 5 _n / п. 3 _{n-1}) – п. 6 _{n-1})	x			x	x
7.2. урожайності (п. 6 _n – (п. 5 _n / п. 3 _{n-1}))	x			x	x

*якщо відносне відхилення >100%, його доцільно виразити у разях (гр.5= гр.3/ гр.1).

2. Сформулювати висновки щодо рівня собівартості виробництва 1 ц продукції та впливу чинників на її зміни.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбатов М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй І.В. Економічний аналіз: навч. посіб.ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220

10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. – 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 9. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (ТОВАРІВ, РОБІТ, ПОСЛУГ)

Мета практичного заняття: розуміти сутність аналізу доходів підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); знати методiku аналізу спеціалізації підприємства; вміти здійснювати аналіз ділової активності у реалізаційній діяльності.

План практичного заняття

1. Аналіз доходів підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).
2. Аналіз спеціалізації підприємства.
3. Аналіз ділової активності у реалізаційній діяльності.

Ключові терміни та поняття

Ринок розуміють як взаємодію попиту, пропозиції і сукупності домовленостей, які здійснюються в результаті такої взаємодії.

Попит визначається сукупністю потреб, мотивацій людей щодо певного товару чи послуг, тобто це та кількість товарів (послуг), яку покупці мають бажання та можливість купити за даною ціною.

Конкурентоспроможність визначається як характеристика продукції, що виражає її відмінність від продукції конкурента як за ступенем відповідності конкретній суспільній потребі, так і за витратами на її задоволення.

Номенклатура – це перелік найменувань виробів із зазначенням кодів згідно із загальнодержавним статистичним класифікатором продукції.

Асортимент – це сукупність різновидів продукції кожного найменування, що відрізняються відповідними техніко-економічними показниками.

Суть способу оцінки позицій асортименту – у виявленні питомої ваги в усій обов'язковій номенклатурі тих позицій, із яких завдання виконано.

Суть способу середнього відсотка в тому, що з кожної позиції на виконання завдання за асортиментом зараховується фактично випущена продукція, але не більше за передбачену завданням. Обсяг продукції, зарахований у виконання завдання з асортименту, відносять до обсягу продукції згідно завдання й обчислюють відсоток.

Якість – визначається міжнародною організацією з питань стандартизації, як сукупність властивостей і характеристик продукції (або послуг), яка забезпечує задоволення встановлених або передбачуваних потреб.

Критерій якості – відповідність якості вимогам покупців, платоспроможному попиту, стандартам, технічним показникам кращих товарів-аналогів, ступінь точності дотримання виробничих процесів.

Рівні якості: абсолютний, відносний, оптимальний.

Шляхи поліпшення якості: технічні, організаційні, соціально-економічні.

Коефіцієнт сортності – це відношення вартості всієї випущеної продукції до її вартості за умови, що вся продукція випускається за ціною найвищого

сорту.

Брак продукції – це продукція випущена з відхиленнями від норм за якістю виготовлення виробів.

Виправний брак – це усунення дефектів виробів, після якого ці вироби є придатними до експлуатації або споживання.

Невиправний брак – остаточний брак, який виправити неможна або економічно недоцільно.

Внутрішній брак – допущений на підприємстві під час виготовлення виробів.

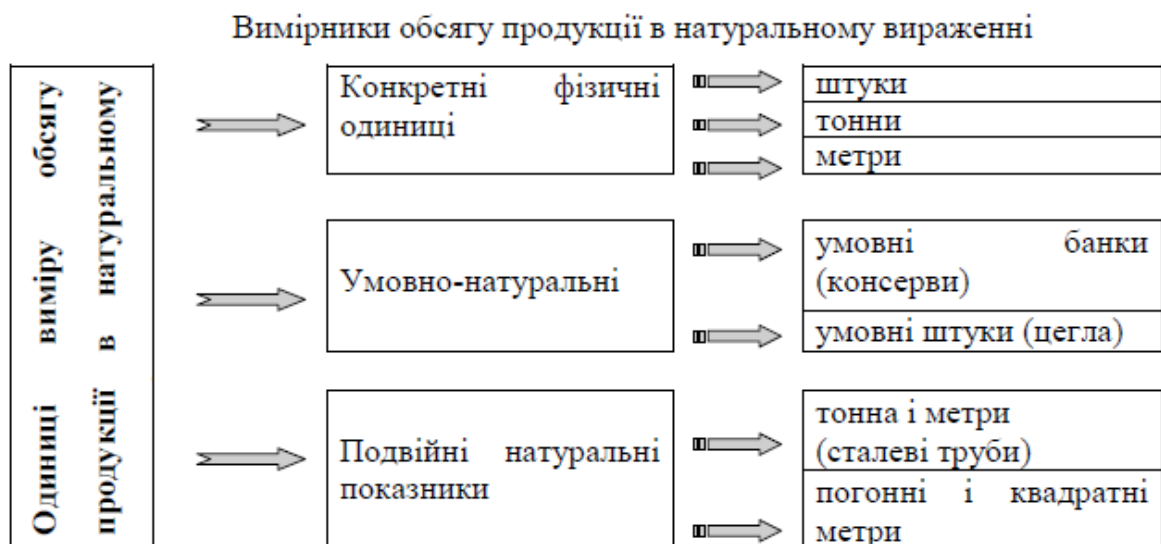
Зовнішній брак – виявлений покупцями або споживачами під час користування виробами або споживання продукції.

Державні замовлення – виражають потреби держави в поставках продукції для задоволення суспільних потреб на прискорення науково-технічного прогресу.

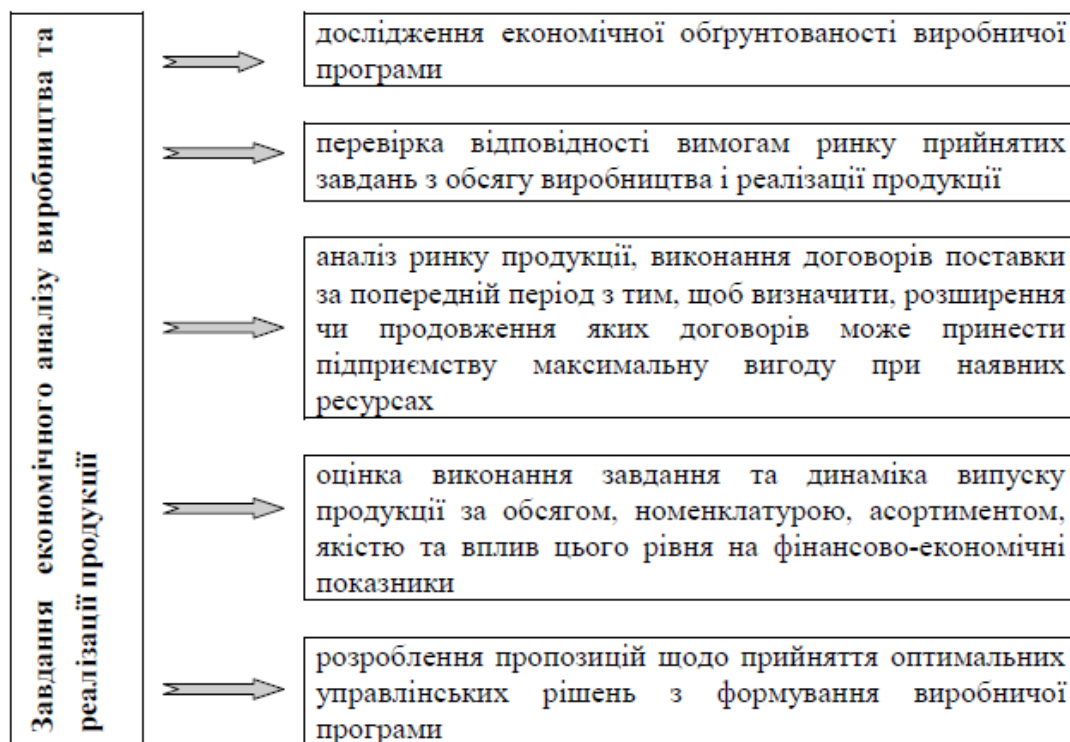
Прямі угоди поставки – найпродуктивніша форма поставки продукції споживачам підприємствами-виробниками. До них належать договори між виробничими об'єднаннями, підприємствами, організаціями-виробниками та споживачами.

Реалізована продукція – це продукція, за яку надійшли кошти від покупця на рахунок підприємства-виробника.

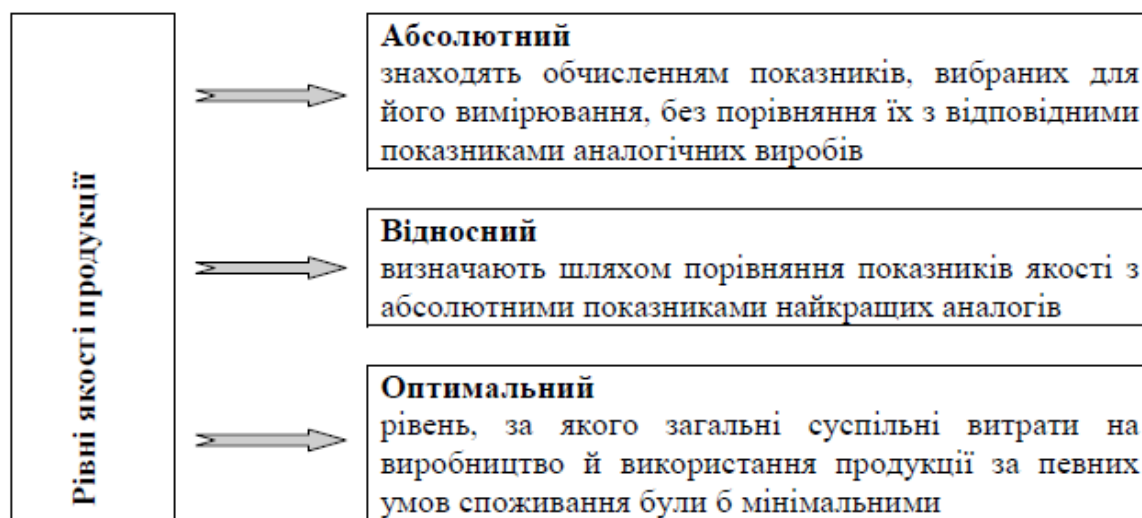
Структурно-логічні схеми

Завдання економічного аналізу виробництва та реалізації продукції

Рівні якості продукції

Питання для самоконтролю:

1. Що входить до завдань аналізу доходів від реалізації продукції?
2. Як визначається чистий дохід від реалізації продукції?
3. Що таке асортимент продукції?
4. Як обчислюють рівень товарності окремих видів продукції?
5. Який порядок обчислення рівня товарності окремих видів продукції?
6. Вплив яких чинників слід враховувати під час факторного аналізу виконання плану доходу (виручки) від реалізації окремого виду продукції?
7. Як розрахувати вплив зміни кількості реалізованої продукції на суму доходу від реалізації окремих видів продукції методом абсолютних різниць?

Практичні завдання:

Завдання «Аналіз структури виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)»

Зміст завдання: проаналізувати структуру доходу (виручки) підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Порядок виконання:

Таблиця 9.1

Склад і структура чистого доходу (виручки) підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2018-2020 рр.

Галузі та види продукції	Чистий дохід від реалізації, тис. грн.				Структура доходу, %	Рейтинг
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	В середньому за 2018- 2020 рр.		
1. Рослинництво, всього:						X
в т.ч. зернові і зернобобові	678	786	965			
соняшник	326	345	386			
соя	120	126	158			
ріпак	95	35	14			
цукрові буряки	15	16	18			
картопля	23	56	81			
овочі	3	4	1			
баштанні продовольчі	1	1	1			
інша продукція рослинництва	19	11	6			
2. Тваринництво, всього						X
в т.ч. жива маса ВРХ	152	169	189			
жива маса свиней	20	22	22			
жива маса птиці	20	15	36			
молоко	420	350	304			
яйця курячі	8	50	60			
мед	-	-	15			
інша продукція бджільництва і тваринництва		24	14			
3. Послуги в сільському господарстві	100	190	130			
Всього по підприємству					100,0	X

1. За даними табл. 9.1 визначити середнє значення показника «Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.» за три роки за формулою середньої арифметичної простої: як частка від ділення суми доходу за 3 роки на число 3.

Рейтинг галузей встановлюють за структурою доходу: перше місце присвоюють галузі з найбільшою питомою вагою в структурі товарної продукції, а останнє – з найменшою.

2. Для узагальнення ступеня розвитку всіх товарних галузей підприємства, визначають коефіцієнт спеціалізації:

$$K = \frac{100}{\sum p_i (2n_i - 1)} =$$

де, p_i – питома вага i -ої галузі в структурі товарної продукції, %; n_i – порядковий номер i -ої галузі в рейтингу, побудованому за питомою вагою у доході (виручці).

Якщо значення коефіцієнта спеціалізації $\leq 0,20$ підприємство є багатогалузевим, 0,21-0,30 – рівень спеціалізації низький, 0,31-0,40 – середній, 0,41-0,50 – вище середнього, 0,51-0,60 – високий, $\geq 0,60$ – підприємство є глибоко спеціалізованим.

3. Сформулювати висновки щодо основних галузей підприємства та рівня спеціалізації.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбаток М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй Ю.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220

10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. – 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 10. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Мета практичного заняття: розуміти напрямки аналізу фінансових результатів; знати методику аналізу фінансових результатів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); вміти здійснювати маржинальний аналіз фінансових результатів від реалізації продукції.

План практичного заняття

1. Напрямки аналізу фінансових результатів.
2. Аналіз фінансових результатів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).
3. Маржинальний аналіз фінансових результатів від реалізації продукції.

Ключові терміни та поняття

Дохід – грошові кошти або інші активи, отримані в результаті будь-якої діяльності.

Доходи підприємства – це збільшення економічних вигод у вигляді отримання активів або зменшення зобов'язань, які приводять до збільшення власного капіталу (крім збільшення капіталу за рахунок внесків власників). Доходи підприємства формуються відповідно до видів його діяльності.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Основна діяльність – це операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), які є головною метою створення підприємства та забезпечують основну частину його доходу.

Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів (послуг) – дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, послуг за відрахуванням податків, зборів, знижок тощо.

Інші операційні доходи – це доходи від операційної діяльності, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), які пов'язані з операційною діяльністю підприємства, а саме: дохід від операційної оренди активів, дохід від операційних курсових різниць, повернення попередньо списаних активів, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) та ін.

Доходи від участі в капіталі – це доходи, отримані від інвестування в асоційовані, дочірні підприємства та спільну діяльність, облік яких ведеться за методом участі в капіталі.

Інші фінансові доходи – це доходи від отримання дивідендів, відсотків та інших доходів підприємства, які отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, облік яких ведеться за методом участі в капіталі).

Інші доходи – доходи підприємства, які виникають у процесі реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, а також доходи від неопераційних курсових різниць та інші доходи звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Прибуток – це частина доходу, що залишається на підприємстві після відшкодування усіх витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції (робіт, послуг) та іншими видами діяльності.

Фінансовий результат діяльності підприємства – це прибуток або збиток, який отримано в результаті співвідношення доходів та витрат від відповідного виду діяльності підприємства.

Валовий прибуток (збиток) – визначається як різниця чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Фінансовий результат від основної операційної діяльності – визначається як різниця між валовим прибутком (збитком) і адміністративними витратами та витратами на збут.

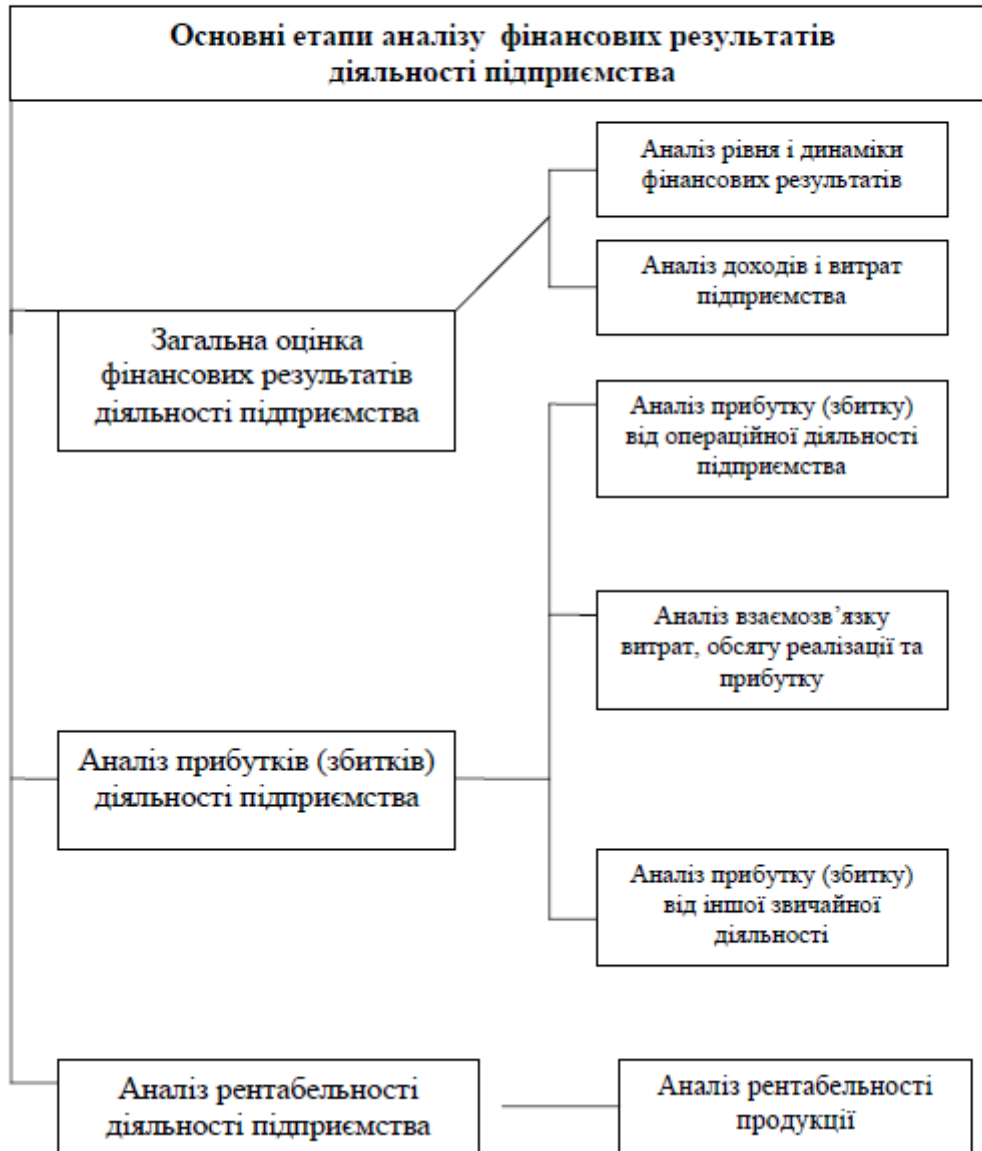
Фінансовий результат від операційної діяльності – це сума фінансового результату від основної операційної діяльності та результату від іншої операційної діяльності.

Фінансовий результат від діяльності до оподаткування – це сума фінансового результату від операційної діяльності та результату від фінансової та інвестиційної діяльності.

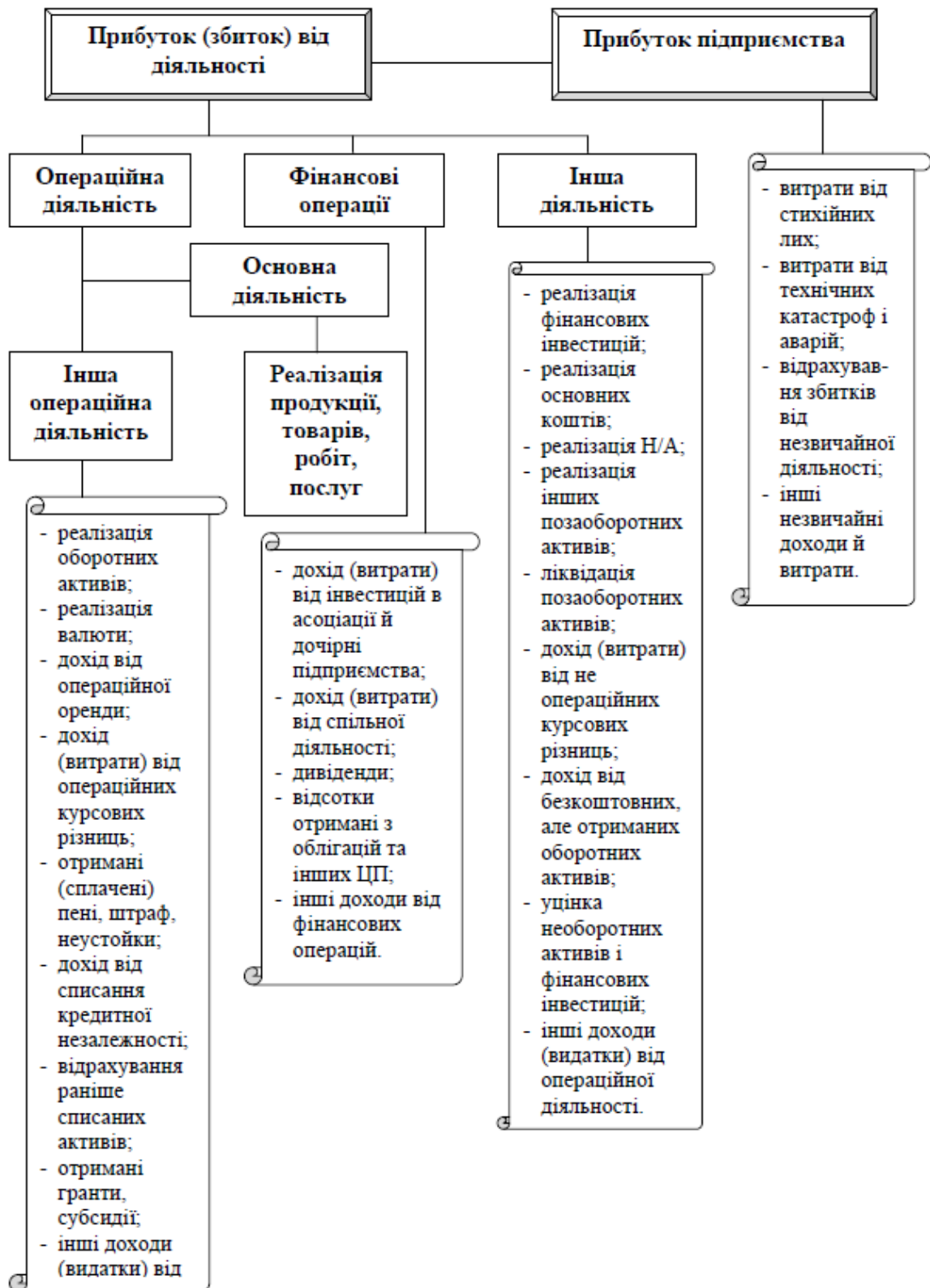
Чистий прибуток – це прибуток, який залишається у підприємства після уплати всіх податків з прибутку від оподаткування.

Структурно-логічні схеми

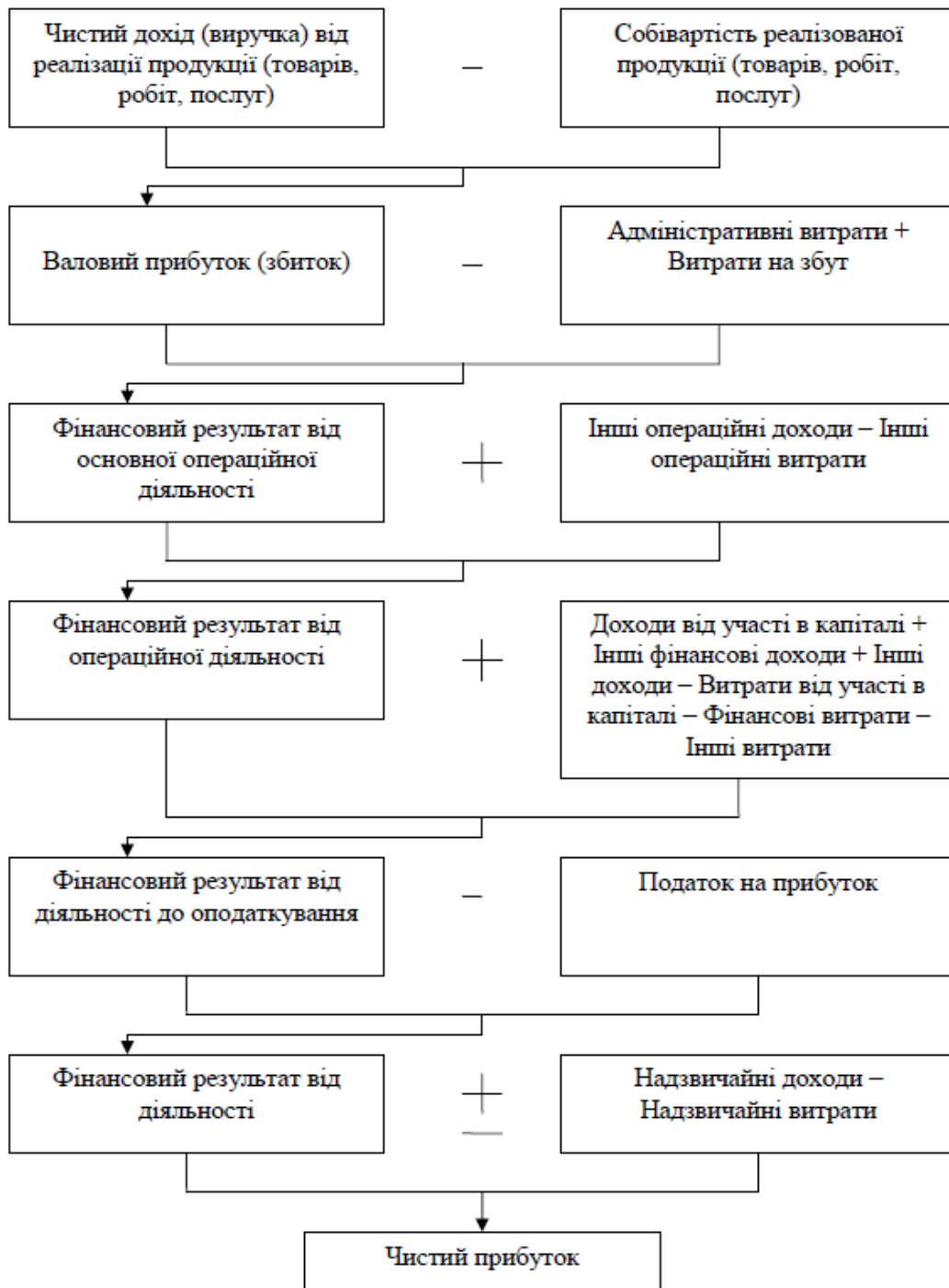
Структурно-логічна схема методики аналізу
фінансових результатів

Структура прибутку підприємства відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку

Модель формування показників прибутку

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте основні показники прибутку і порядок їх розрахунку.
2. Викладіть методику розрахунку впливу факторів на зміну суми прибутку від основної операційної діяльності.
3. Що таке маржинальний аналіз і для чого його використовують?
4. Викладіть суть методики маржинального аналізу прибутку.
5. Що таке беззбитковий обсяг продажів і зона безпеки підприємства?
6. Як визначають величину беззбиткового обсягу продажів і зони безпеки підприємства за аналітичним і графічним методами.
7. Як здійснюють обґрунтування управлінських рішень у бізнесі на основі маржинального аналізу?

Практичні завдання:

Завдання «Факторний аналіз фінансових результатів від реалізації продукції»

Зміст завдання: проаналізувати вплив чинників на прибуток (збиток) від реалізації окремого виду продукції.

Порядок виконання

1. За даним табл. 10.1 проаналізувати вплив чинників на зміну прибутку (збитку) від реалізації соняшнику. При порівнянні показників порядковий номер року позначається підстрочними знаками: рівень, який порівнюють, позначається n (наприклад, п. 1_n – перший показник за цей рік), попередній рівень – $n-1$ (наприклад, п. 1_{n-1} – перший показник за попередній рік). При порівнянні прибутку та збитку відносно відхилення не визначають.

Таблиця 10.1

Факторний аналіз фінансових результатів від реалізації соняшнику в підприємстві за 2015-2017 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+, -)	
	2018	2019	2020	абсолютне	відносне, %*
А	1	2	3	4=3-1	5=4x100/1
1. Реалізація продукції у фізичній масі, ц	8400	9280	9600		
2. Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн..	4536	6403	9048		
3. Повна собівартість, тис. грн..	4116	5568	7488		
4. Прибуток (збиток), тис. грн.. (п. 2 – п. 3)					
У розрахунку на 1 ц реалізованої продукції:					
5. повна собівартість, грн.. (п. 3 × 1000 / п. 1)					
6. середня реалізаційна ціна (п. 2 × 1000 / п. 1)					

7. прибуток (збиток), грн. (п. 6 – п. 5)					
8. Загальна зміна прибутку (збитку) порівняно із попереднім роком, тис. грн.. (п. 4 _n –п. 4 _{n-1})	x			x	x
в т.ч. за рахунок зміни:					
8.1. кількості реалізованої продукції $(п. 1_n - п. 1_{n-1}) \times п. 7_{n-1} / 1000$	x			x	x
8.2. собівартості і ц продукції $(п. 5_{n-1} - п. 5_n) \times п. 1_n / 1000$	x			x	x
8.3. ціни реалізації і ц продукції $(п. 6_n - п. 6_{n-1}) \times п. 1_n / 1000$	x			x	x

*якщо відносне відхилення >100%, його доцільно виразити у разях (гр.5 = гр.3/гр.1).

2. Сформулювати висновки щодо впливу чинників на фінансові результати.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбаток М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй Ю.В. Економічний аналіз: навч. посіб.ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. 339 с.

13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 11. АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

Мета практичного заняття: знати сутність аналізу рентабельності продукції (товарів, робіт, послуг); розуміти методику аналізу показників рентабельності; вміти проводити факторний аналіз показників рентабельності та проводити пошук та розрахунок резервів їх росту.

План практичного заняття

1. Аналіз рентабельності продукції (товарів, робіт, послуг).
2. Аналіз рентабельності підприємства.

Основні терміни і поняття

Рентабельність – це відносний показник ефективності діяльності підприємства, який показує співвідношення ефекту із наявними (використаними) ресурсами, сукупність дохідності, вигідності, прибутковості бізнесу.

Загальна рентабельність – характеризує ефективність виробничо-господарської (комерційної) діяльності підприємства.

Рентабельність продукції характеризує ефективність витрат на її виробництво.

Рентабельність реалізації продукції (послуг) – відображає ефективність використання поточних витрат і розраховується як відношення валового прибутку від реалізації до собівартості реалізованої продукції або як відношення валового прибутку від реалізації до обсягу реалізованої продукції (саме в такому вигляді цей показник більше застосовується в зарубіжній практиці).

Рентабельність окремих видів продукції розраховується як відношення прибутку від реалізації окремого виду продукції до його собівартості.

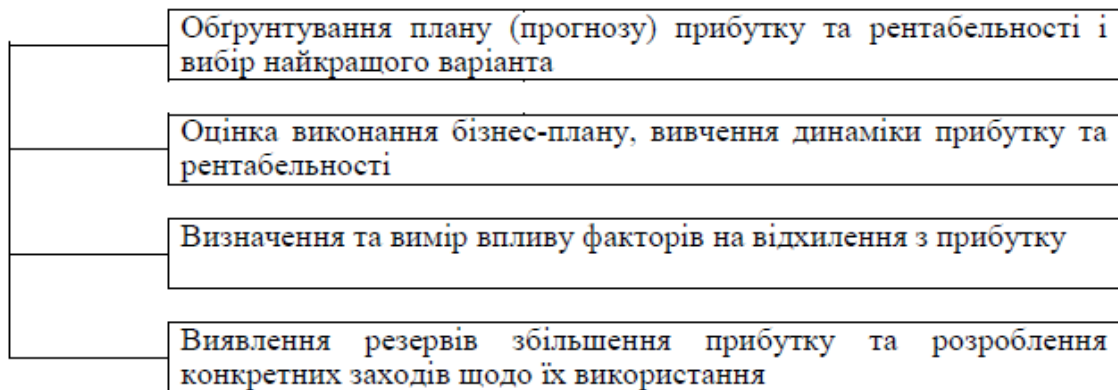
Рентабельність виробництва (підприємства) – найбільш узагальнювальний показник його діяльності, який відображає використання усіх факторів виробництва і реалізації продукції, оборотність господарських коштів та розраховується як відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, до середньорічної вартості основних засобів та матеріальних оборотних коштів.

Структурно-логічні схеми

Основні етапи аналізу фінансових результатів

Основні завдання аналізу прибутку та рентабельності

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте економічний зміст категорії «рентабельність».
2. Охарактеризуйте основні показники рентабельності і методику їх розрахунку.
3. Викладіть факторну модель і методику розрахунку впливу факторів на зміну рівня рентабельності продукції.
4. Назвіть основні джерела резервів збільшення прибутку і методику їх підрахунку.
5. На співставлення яких показників базуються показники чистої рентабельності?

Практичні завдання:

Завдання «Аналіз рентабельності підприємства»

Зміст завдання: визначити та проаналізувати показники рентабельності підприємства.

Порядок виконання:

1. Користуючись Додатком вибрати вихідну інформацію з форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» відповідно до табл.11.1, занести до табл.11.2.
- 2.Провести розрахунки показників рентабельності.

Таблиця 11.1

Вихідна інформація для аналізу

Показники	Коди рядків за даними ф. № 2 графа 3
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050
3. Валовий прибуток (збиток)	2090 або 2095
4. Операційні витрати	2050+2130+2150+2180
5. Чистий дохід від операційної діяльності	2000+2120
6. Фінансовий результат від операційної діяльності	2000+2120-(2050+ 2130+2150+2180)
7. Витрати господарської діяльності	2050+2130+2150+2180+2250+2255+2270
8. Фінансовий результат до оподаткування	2290 або 2295
9. Чистий прибуток (збиток)	2350 або 2355
10. Середньорічна вартість капіталу	форма № 1: 1900 (гр. 3 + гр. 4)/2

Таблиця 11.2

Показники рентабельності підприємства у 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+;-)
А	1	2	3	4=3-1
Вихідна інформація, тис. грн.				
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)				
3. Валовий прибуток (збиток)				
4. Операційні витрати				
5. Чистий дохід від операційної				
6. Фінансовий результат від операційної				
7. Витрати господарської діяльності				
8. Фінансовий результат до				
9. Чистий прибуток (збиток)				
10. Середньорічна вартість капіталу				
Показники рентабельності				
11. Рентабельність (збитковість) виробничих витрат, % (п. 3 / п. 2) x 100				
12. Коефіцієнт окупності виробничих витрат (п. 1 / п. 2)				
13. Рентабельність (збитковість) продажу, % (п. 3 / п. 1) x 100				
14. Рентабельність (збитковість) операційних витрат, % (п. 6 / п. 4) x100				
15. Коефіцієнт окупності операційних витрат (п. 1 / п. 4)				
16. Загальна рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності, % (п. 8 / п. 7) x100				
17. Чиста рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності, % (п. 9 / п. 7) x100				
18. Коефіцієнт окупності сукупного капіталу (п. 1 / п. 10)				
19. Період окупності капіталу, років (п. 10 / п. 9) x100				

3. Сформулювати висновки щодо ефективності діяльності.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбатов М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй Ю.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. – 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

ТЕМА 12. ПОШУК РЕЗЕРВІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета практичного заняття: розуміти поняття резервів виробництва в економічному аналізі; знати класифікацію резервів в економічному аналізі; вміти застосовувати методи пошуку резервів.

План практичного заняття

1. Поняття та класифікація резервів в економічному аналізі.
2. Методи пошуку резервів.

Ключові терміни і поняття

Резерви – потенційні кількісно вимірні можливості підвищення ефективності виробництва за рахунок поліпшення використання ресурсів в результаті впровадження певних заходів.

Класифікація резервів:

1) за джерелами утворення (місцем зосередження):

- а) внутрішньогосподарські;**
- б) зовнішні – галузеві, регіональні, загальнодержавні;**

1) за характером впливу на результати виробництва:

- а) екстенсивні** – пов'язані з додатковим залученням ресурсів при незмінному рівні їх використання;
- б) інтенсивні** – за яких результат досягають завдяки підвищенню ефективності використання наявного ресурсного потенціалу;

2) за видами ресурсів:

а) у використанні засобів праці – повне забезпечення основними виробничими засобами, вдосконалення структури основних засобів, підвищення питомої ваги їх активної частини, підвищення продуктивності машин та обладнання, недопущення простоїв;

б) у використанні предметів праці – резерви зниження матеріальних витрат за рахунок запровадження ресурсозберігаючих технологій, режиму економії оборотних виробничих фондів, зниження норми витрат сировини і матеріалів на одиницю продукції, скорочення норм технологічних відходів сировини і матеріалів, зменшення непродуктивних витрат, браку тощо;

в) у використанні живої праці – створення додаткових робочих місць, вдосконалення структури кадрів, недопущення втрат робочого часу, підвищення кваліфікації, підвищення продуктивності праці, зниження трудомісткості одиниці продукції;

3) за кінцевими результатами, на які впливають резерви:

а) у сфері виробництва:

- збільшення обсягу виробництва продукції;
- підвищення якості продукції тощо;

б) у сфері обігу:

- збільшення обсягів реалізації, зменшення обсягів нереалізованої

продукції;

- **підвищення прибутковості продукції;**

Резерви підвищення прибутковості, у свою чергу, можуть бути класифіковані наступним чином:

- 1) резерви підвищення обсягів господарської діяльності (товарообороту);
- 2) резерви зростання за рахунок зниження цін закупівлі товарних ресурсів, зростання цін реалізації товарів тощо;
- 3) резерви удосконалення управління поточними витратами, у тому числі за рахунок: скорочення обсягу постійних витрат; скорочення рівня умовно-змінних витрат; удосконалення структури поточних витрат (зростання питомої ваги умовно-змінних витрат).

- **зміцнення фінансового стану і т.д.;**

4) за об'єктами аналізу:

- **виробнича діяльність;**

- **комерційна (реалізаційна) діяльність;**

Включають резерви:

- пов'язані з маркетинговою діяльністю: формування маркетингової стратегії, цінової політики, способів розповсюдження товарів, рекламна діяльність, вивчення стратегії та методів конкурентів;

- пов'язані із складуванням, збутом та транспортуванням продукції: забезпеченість кадрами, устаткуванням, складськими приміщеннями, тарою та пакуванням, оптимізація залишків готової продукції на складі, наявність угод на постачання і дотримання умов цих договорів, забезпеченість транспортними засобами для завантаження та перевезення окремих видів продукції тощо;

- фінансові резерви пов'язані з мінімізацією ризиків втрат, пов'язаних із несумлінністю партнерів, покупців та іноді персоналу підприємства: уникнення обладок з невідомими контрагентами; вибір оптимальних форм розрахунків з покупцями; контроль за їх сплатою; прискорення документообігу, вивчення платоспроможності покупців і можливих форм співпраці з ними; своєчасність і якість оформлення платіжних документів та санкцій за порушення зобов'язань зі сплати боргів покупцями тощо.

- **рівень витрат та собівартість продукції;**

- **фінансова діяльність;**

- **інвестиційна діяльність тощо;**

5) за рівнем витрат на освоєння резервів:

а) ті, що не потребують додаткових витрат (наприклад, недопущення втрат готової продукції, ліквідація неповного завантаження виробничих засобів);

б) ті, що потребують незначних витрат (наприклад, вдосконалення існуючої техніки та технології);

в) ті, що потребують суттєвих витрат (зміна технології, повне або часткове переоснащення виробництва, перепрофілювання підприємства).

Це резерви перспективні, які можуть бути мобілізовані в довгостроковій

перспективі, за умови здійснення певних інвестиційних вкладень.

Структурно-логічні схеми

Принципові відмінності між удосконаленням та реінжинірингом бізнес-процесів підприємства

Назва параметра	Удосконалення	Реінжиніринг
Рівень змін	Поступовий	Радикальний
Початкова точка	Існуючий процес	З «чистої дошки»
Частота змін	Безперервно/одночасно	Одночасно
Необхідний час	Незначний	Тривалий
Напрямок	Знизу-доверху	Зверху-вниз
Сфера	Вузька, на рівні функцій	Широка, міжфункціональна, на рівні процесів
Ризик	Помірний	Високий
Основний засіб	Статистичне та емпіричне дослідження	Інформаційні технології

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягає економічний зміст категорії «резерви виробництва»?
2. Які існують підходи до класифікації резервів виробництва?
3. Як поділяються резерви за видами ресурсів?
4. Як поділяються резерви за джерелами утворення?
5. Як поділяються резерви за характером впливу на результати виробництва?
6. Які основні етапи процесу виявлення резервів?
7. У чому полягають принципові відмінності між удосконаленням та реінжинірингом бізнес-процесів підприємства?

Практичні завдання:

Завдання «Визначення резервів зниження собівартості продукції рослинництва»

Зміст завдання: за даними умовного прикладу визначити економічний ефект від впровадження пропозиції (новий сорт цукрових буряків) у вигляді зниження собівартості 1 ц. продукції рослинництва.

Порядок виконання:

1. За даними табл. 12.1 визначити резерв зниження собівартості 1 ц. цукрових буряків за рахунок впровадження нового сорту.

Таблиця 12.1

Визначення резерву зниження собівартості 1 ц. цукрових буряків за рахунок збільшення валового збору

Показники	Методика розрахунку	Значення
А	1	2
Вихідні дані		
1. Посівна площа, засіяна традиційним сортом «А», га	X	425
2. Середня урожайність сорту «А», ц. з га.	X	260
3. Посівна площа, засіяна новим сортом «Б», га.	X	75
4. Середня урожайність сорту «Б», ц з га	x	440
5. Фактичні витрати на виробництво продукції, тис. грн.	X	12915,0
в тому числі:		
5.1. змінні витрати	X	9615,0
5.2. постійні витрати	X	3300,0
Розрахункові показники		
6. Фактичний обсяг виробництва продукції, ц	(п. 1 x п. 2) + + (п. 3 x п. 4)	
7. Резерв збільшення обсягу виробництва продукції, ц	(п. 4 - п. 2) x п. 1	
8. Виробнича собівартість 1 центнера продукції, грн..	п. 5 x 1000 / п. 6	
9. Фактичні змінні витрати у собівартості 1 ц, грн..	п. 5.1 x 1000 / п. 6	
10. Додаткові змінні витрати, пов'язані зі збільшенням обсягу виробництва продукції, тис. грн..	п. 7 x п. 9 / 1000	
11. Можлива собівартість 1 центнера, грн..	(п. 5 + п. 10) x 1000 / (п. 6 + п. 7)	
12. Резерв зниження собівартості виробництва, грн.	п. 8 - п. 11	
13. Резерв зниження собівартості виробництва, %	п. 12 x100 / п. 8	

2. Сформулювати висновки.

Література:

Основна:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбатов М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй Ю.В. Економічний аналіз: навч. посіб.ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.

5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.

7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.

8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.

9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220

10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с

11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.

12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. – 339 с.

13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. – 567 с.

14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.

16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.

17. Періодична література з питань економічного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ І РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Болюх М., Бурчевський В., Горбатов М. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 540 с
2. Данилюк М.О. Метошоп І.М., Войтків Л.С., Паневник Т.М., Буй І.О.В. Економічний аналіз: навч. посіб. ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. 316 с.
3. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с
4. Мішеніна Н. В. Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. Економічний аналіз : навчальний посібник . Суми : Сумський державний університет, 2014. 306 с.
5. Шевченко Б. О. Прикладна економіка: навч.-метод. посіб. для організації семінарських занять і самостійної роботи студентів спеціальності 051 Економіка. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2019. 138 с.

Додаткова література:

6. Акімова О.В., Дубинська О.С., Нікіта А.Ю. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. Ч. 1. Краматорськ: ДДМА, 2012. 140 с.
7. Багацька, Т. А. Говорушко. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : АртЕк, 2014. 320 с.
8. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2014. 527 с.
9. Козак І.І. Економічний аналіз: навчальний посібник. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 220
10. Мішеніна, Г.А. Економічний аналіз: навч. посіб. Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 305 с
11. Мних, Н. С. Фінансовий аналіз: підруч. для студентів ВНЗ. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2014. 535 с.
12. Отенко В.І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ Харків: ІНЖЕК, 2015. 339 с.
13. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб. К.: Алерта, 2013. 567 с.
14. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіл. нац. екон. ун-т. - Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
15. Череп А.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 160 с.
16. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
17. Періодична література з питань економічного аналізу.

Електронні джерела:

18. Офіційний сайт Урядового портал. URL : <http://www.kmu.gov.ua/>
19. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL : <http://www.treasurv.gov.ua/>

20. Офіційний сайт Державної фінансової інспекції України. URL : <http://www.dkrs.gov.ua/>
21. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL : <http://www.me.gov.ua/>
22. Наукова бібліотека імені М. А. Жовтобрюха ПНПУ імені В. Г. Короленка. URL : <http://lib.pnpu.edu.ua/>
23. Нормативно-правова база URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/npd/list>.
24. Єдиний веб-портал виконавчої влади України. URL : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=32854.
25. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
26. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/NTI/search.html>.
27. П(С)БУ 2. «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» URL : <http://kodeksy.com.ua/ka/buh/psbu/2.htm>.
28. П(С)БУ 3. «Звіт про фінансові результати» URL : <http://kodeksy.com.ua/ka/buh/psbu/3.htm>.

ДОДАТКИ

(витяги з форм фінансової та статистичної звітності)

**Форма № 1 фінансової звітності Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2018 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	4335	4937
первісна вартість	1001	4389	4994
накопичена амортизація	1002	54	57
Незавершені капітальні інвестиції	1005	4973	4975
Основні засоби	1010	42134	58371
первісна вартість	1011	81377	104568
знос	1012	39243	46197
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	15013	20937
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	63200
інші фінансові інвестиції	1035	-	2
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1090	-	-
Інші необоротні активи	1095	66455	152422
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	91042	107556
Виробничі запаси	1101	9738	8927
Незавершене виробництво	1102	16696	29071
Готова продукція	1103	64223	69447
Товари	1104	385	111
Поточні біологічні активи	1110	15717	17680
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	3936	18158
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	-	3704
з бюджетом	1135	4509	2322
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	54759	248231
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	568	6081

1	2	3	4
Витрати майбутніх періодів	1170	11166	8
Інші оборотні активи	1190	116	219
Усього за розділом II	1195	181813	403959
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	248268	556381
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	445	445
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	3874	3874
Резервний капітал	1415	2088	2088
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	151737	176460
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	158144	182867
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	35641	41819
Інші довгострокові зобов'язання	1515	393	201398
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Усього за розділом II	1595	36034	243217
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	15300	84142
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	19575	7193
товари, роботи, послуги	1615	13448	15854
розрахунками з бюджетом	1620	439	1528
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	467	429
розрахунками з оплати праці	1630	1012	1008
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	353	7877
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	3496	12266
Усього за розділом III	1695	54090	130297
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	248268	556381

**Форма № 1 фінансової звітності Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2019 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	4937	5265
первісна вартість	1001	4994	5326
накопичена амортизація	1002	57	61
Незавершені капітальні інвестиції	1005	4975	5226
Основні засоби	1010	58371	68582
первісна вартість	1011	104568	117753
знос	1012	46197	49171
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	20937	25998
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	63200	63200
інші фінансові інвестиції	1035	2	2
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	152422	168273
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	107556	148608
Виробничі запаси	1101	8927	11066
Незавершене виробництво	1102	29071	90208
Готова продукція	1103	69447	47260
Товари	1104	111	74
Поточні біологічні активи	1110	17680	17921
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	18158	7174
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	3704	2781
з бюджетом	1135	2322	2241
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	248231	290461
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	6081	3790
Витрати майбутніх періодів	1170	8	3
Інші оборотні активи	1190	219	3070
Усього за розділом II	1195	403959	476049

1	2	3	4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	556381	644322
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	445	445
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	3874	3874
Резервний капітал	1415	2088	2088
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	176460	177286
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	182867	183693
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	41819	29038
Інші довгострокові зобов'язання	1515	201398	211937
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Усього за розділом II	1595	243217	240975
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	84142	124811
Векселі видані	1605	-	6004
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	7193	15503
товари, роботи, послуги	1615	15854	42382
розрахунками з бюджетом	1620	1528	1176
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	429	559
розрахунками з оплати праці	1630	1008	1183
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	7877	19425
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	12266	8611
Усього за розділом III	1695	130297	219654
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	556381	644322

**Форма № 1 фінансової звітності Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2020 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	5265	4957
первісна вартість	1001	5326	5025
накопичена амортизація	1002	61	68
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5226	4354
Основні засоби	1010	68582	62945
первісна вартість	1011	117753	114126
знос	1012	49171	51191
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	25998	29296
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	63200	63200
інші фінансові інвестиції	1035	2	2
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	168273	164754
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	148608	172918
Виробничі запаси	1101	11066	12584
Незавершене виробництво	1102	90208	83685
Готова продукція	1103	47260	75054
Товари	1104	74	1595
Поточні біологічні активи	1110	17921	16097
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	7174	5150
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2781	12727
з бюджетом	1135	2241	2733
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	290461	193961
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	3790	10361
Витрати майбутніх періодів	1170	3	2
Інші оборотні активи	1190	3070	11268
Усього за розділом II	1195	476049	425217

1	2	3	4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	644322	589971
Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	445	445
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	3874	3874
Резервний капітал	1415	2088	2088
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	177286	(17739)
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	183693	(11332)
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	29038	26701
Інші довгострокові зобов'язання	1515	211937	187184
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Усього за розділом II	1595	240975	213885
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	124811	197727
Векселі видані	1605	6004	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	15503	30584
товари, роботи, послуги	1615	42382	40039
розрахунками з бюджетом	1620	1176	810
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	559	546
розрахунками з оплати праці	1630	1183	1202
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	19425	107142
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	8611	9368
Усього за розділом III	1695	219654	387418
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700	-	-
Баланс	1900	644322	589971

Форма № 2 фінансової звітності
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2018 р.

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогіч- ний період попередньог о року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	229884	119325
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(156945)	(67097)
Валовий:			
прибуток	2090	72939	52228
збиток	2095	(-)	(-)
Інші операційні доходи	2120	32910	113519
Адміністративні витрати	2130	(9711)	(8399)
Витрати на збут	2150	(8483)	(5704)
Інші операційні витрати	2180	(33179)	(112053)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	54476	39591
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	1264	64
Інші доходи	2240	1111	1375
Фінансові витрати	2250	(29170)	(6479)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(2958)	(1235)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	24723	33316
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	24723	33316
збиток	2355	(-)	(-)

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	145624	92743
Витрати на оплату праці	2505	22449	18914
Відрахування на соціальні заходи	2510	8279	6982
Амортизація	2515	7633	5336
Інші операційні витрати	2520	74527	38246
Разом	2550	258512	162221

Форма № 2 фінансової звітності
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2019 р.

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	223074	229884
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(153887)	(156945)
Валовий:			
прибуток	2090	69187	72939
збиток	2095	(-)	(-)
Інші операційні доходи	2120	25221	32910
Адміністративні витрати	2130	(9860)	(9711)
Витрати на збут	2150	(13566)	(8483)
Інші операційні витрати	2180	(21980)	(33179)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	49002	54476
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	472	1264
Інші доходи	2240	535	1111
Фінансові витрати	2250	(46860)	(29170)
Втрати від участі в капіталі	2255	(1)	(-)
Інші витрати	2270	(2322)	(2958)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	826	24723
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	826	24723
збиток	2355	(-)	(-)

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІНИХ ВИТРАТ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	200798	145624
Витрати на оплату праці	2505	25344	22449
Відрахування на соціальні заходи	2510	9347	8279
Амортизація	2515	7439	7633
Інші операційні витрати	2520	74583	74527
Разом	2550	317511	258512

Форма № 2 фінансової звітності
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2020 р.

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогіч- ний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	324982	223074
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(178065)	(153887)
Валовий:			
прибуток	2090	146917	69187
збиток	2095	(-)	(-)
Інші операційні доходи	2120	110789	25221
Адміністративні витрати	2130	(8673)	(9860)
Витрати на збут	2150	(16771)	(13566)
Інші операційні витрати	2180	(221397)	(21980)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	10865	49002
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	8563	472
Інші доходи	2240	1813	535
Фінансові витрати	2250	(205181)	(46860)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(1)
Інші витрати	2270	(11085)	(2322)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	-	826
збиток	2295	(195025)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	-	826
збиток	2355	(195025)	(-)

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	179239	200798
Витрати на оплату праці	2505	25884	25344
Відрахування на соціальні заходи	2510	9666	9347
Амортизація	2515	7218	7439
Інші операційні витрати	2520	239178	74583
Разом	2550	461725	317511

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

для організації практичних занять та самостійної роботи
студентів спеціальності 051 Економіка

Здано до друку 26.11.2021 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 3,8 Наклад. 30 прим.

Віддруковано в ПНПУ імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36003